MUNTANYA

FEBRER 1974

CAIXA DE
PENSIONS
PER A LA VELLESA
I D'ESTALVIS

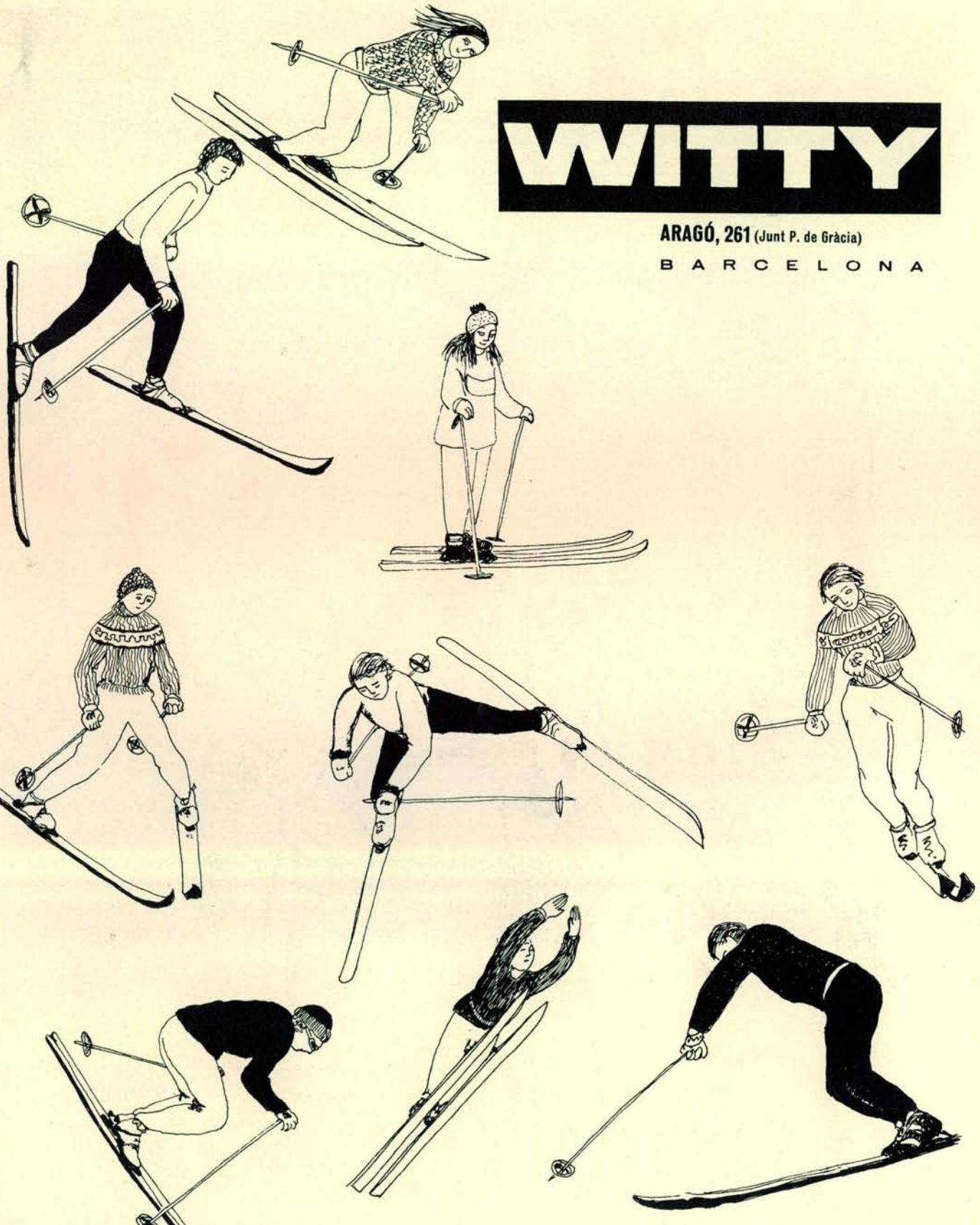

WITTY

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

B A R C E L O N A

a qualsevol època de l'any us podreu equipar a

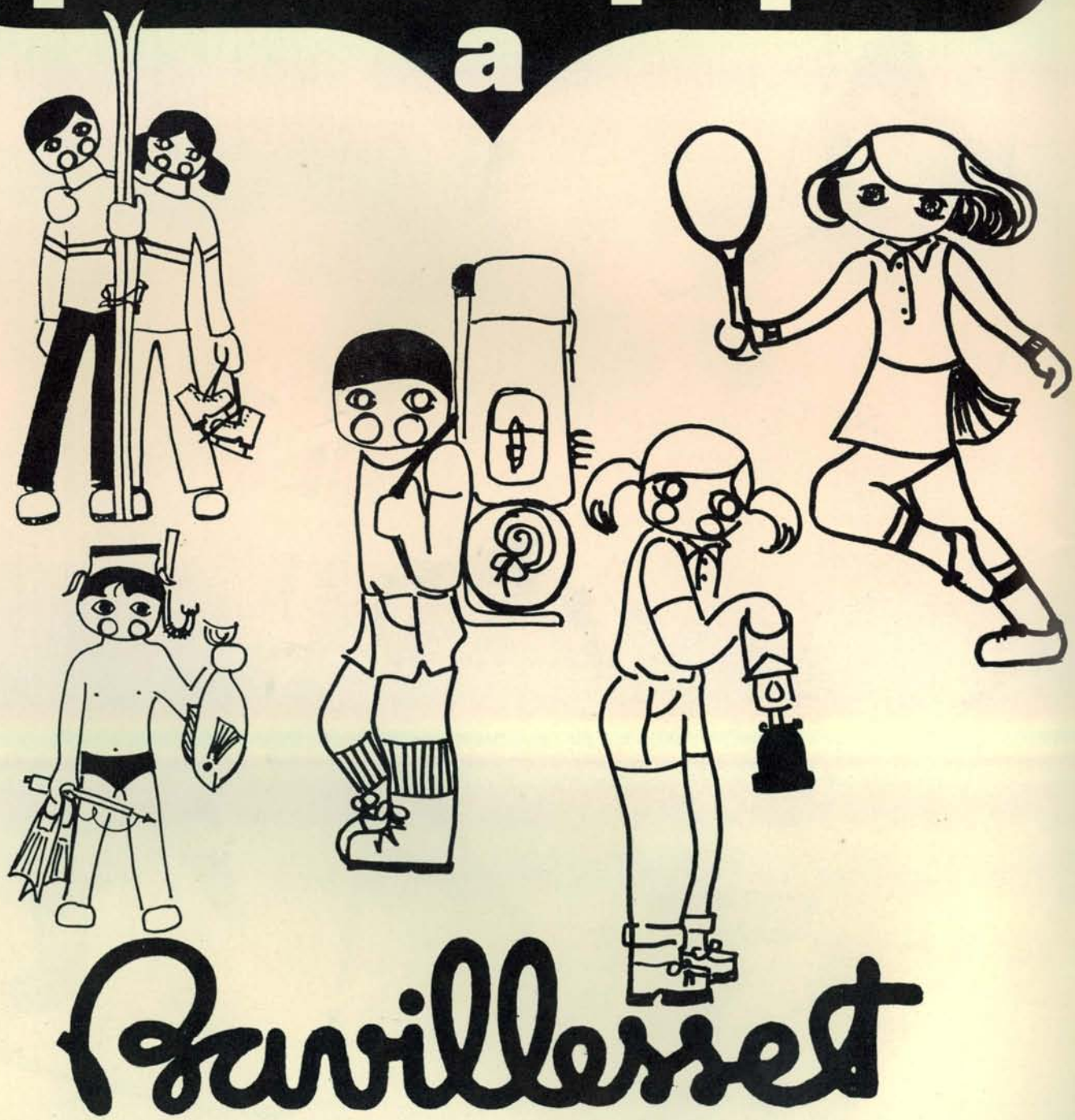

Parellesset

ENRIC GRANADOS, 122 - AVINYÓ, 8-10 - PASSEIG MANUEL GIRONA, 49

HCC
sportswear
HENRY-CHÁRLES COLSENET
COMERCIAL EBRO, S. A.

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

MAÑANES MK esports

Canuda, 26 T. 232 07 71 Barcelona-2/Via Augusta, 103 T. 217 91 88 Barcelona-6
Bailèn, 170 T. 258 10 15 Barcelona-9/Prim, 99 T. 380 48 21 Badalona

ELS RIUS DE LLEIDA

Josep Vallverdú i Ton Sirera

Un recorregut fascinant pels rius llargs de Catalunya.

Un viatge sorprenent, gairebé pam a pam, pel Segre, la Noguera Pallaresa i la Noguera Ribagorçana, enriquits pels seus afluents, viles, ciutats, conreus i gent.

Descoberta i evocació, amb una perfecta adequació de text i fotografies, de la diversa vida que a la vora dels rius, hora a hora, segle a segle, hi han fet florir els homes del nostre país.

344 pàgines
253 fotografies
4 mapes

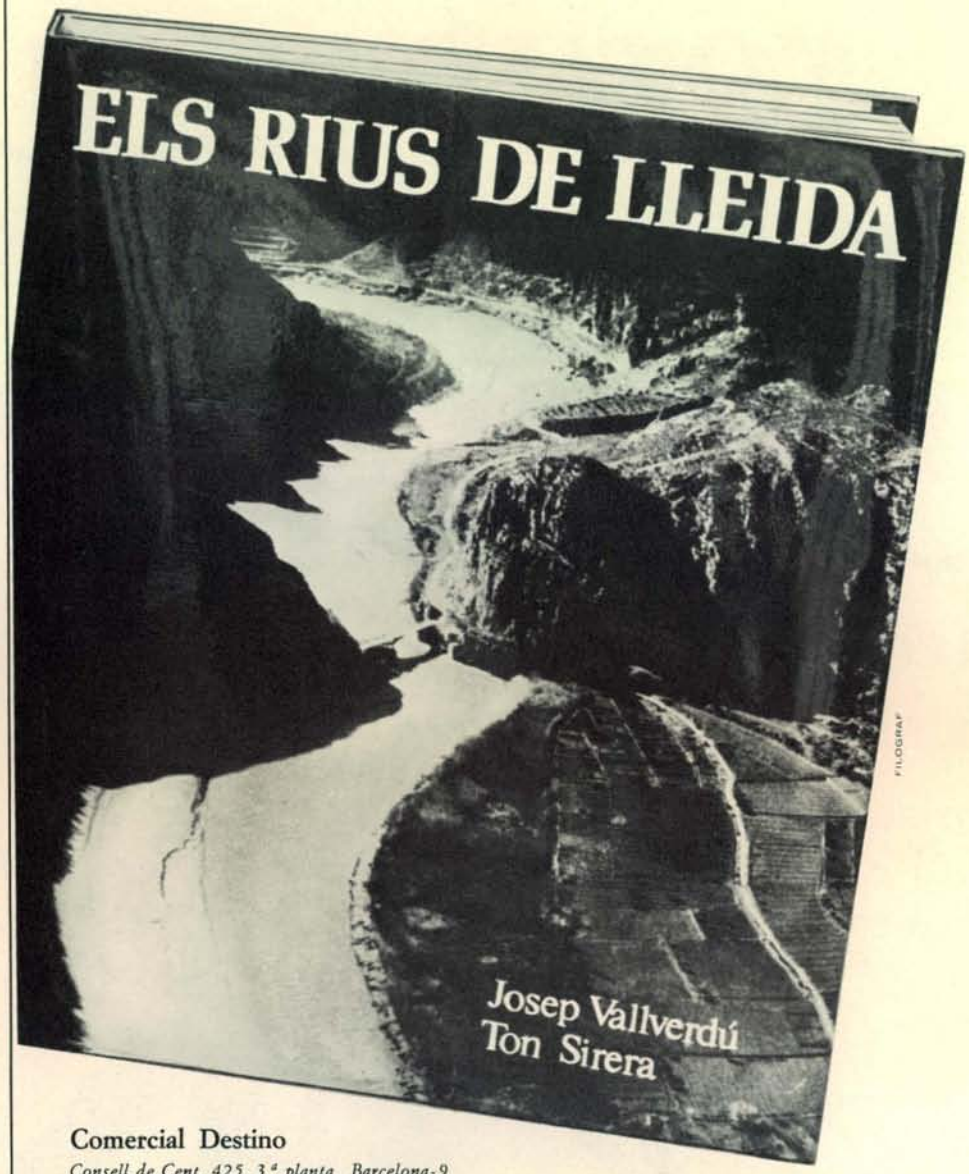

Comercial Destino
Consell de Cent, 425, 3.ª planta Barcelona-9

Senyors: Els agrairia que prenguessin nota del següent:

Voldria rebre exemplars del llibre "ELS RIUS DE LLEIDA", que pagaria de la següent manera:

☐ Al comptat (1.200 ptes.), contra la seva recepció.

☐ En quatre mensualitats de 300 ptes.

☐ M'agradaria conèixer sense compromís els llibres de la col·lecció "IMATGE DE CATALUNYA".

Esperant que atenguin la meva comanda, els saluda atentament

Signatura

Nom _____

Adreça _____

Població _____

Crèdit esquí de Banca Catalana

La cosa millor que podia passar als aficionats a l'esport blanc

Informeu-vos ràpidament
a qualsevol oficina
de Banca Catalana

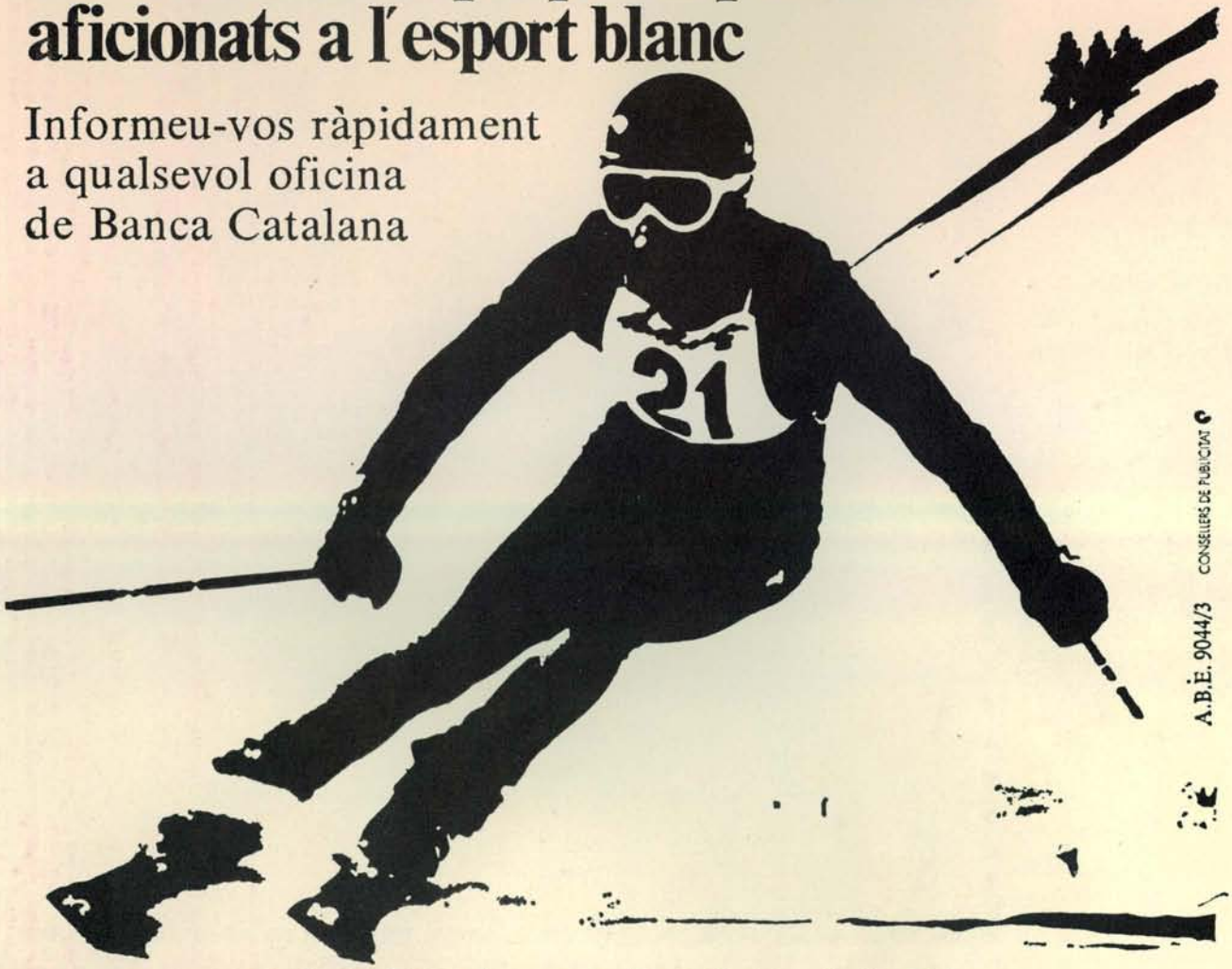

A.B.È. 9044/3 CONSELLERS DE PUBLICITAT

BANCA CATALANA

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Any XCVIII Núm. 671 Vol. 85
Febrer de 1974 Dipòsit Legal B. 545 - 1953

Sumari

Carles Macià i Vives	**Cresta oriental del circ de Troumouse**	3
Josep Abril i Pinell	**Campament als Alps**	9
Jaume Aguadé	**Grossglockner**	15
Josep Sánchez	**Primera ascensió a la paret nord de la roca de Narieda**	18
Josep M. Arias i Ventalló	**Una excursió a la Sierra Madre mexicana**	22
Ellis Wallach	**Excursionisme al nord-est dels Estats Units.**	28
R. Garcia i Piñol	**Sant Esteve de Tavèrnoles, o l'harmonia**	32
Ramon Pujol i Alsina	**Flors de muntanya**	35
	Crònica del Centre	37
	Comissió d'Educació Cívica	37
	Secció de Cinema Amateur	37
	Crònica	38
	Activitats de la Societat Catalana de Geografia: Any de l'Atlas Temàtic de Catalunya	38
	Expedició Atlas-Sahara	38
	Difícil escalada a les Roques de Benet	39
	Neus de França	39
	XVII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos	39
	Bibliografia	40
Josep Girona	**Bergwelt Spaniens**	40

Redacció i Administració:
Paradís, 10, Barcelona (2)
Tel. 232 45 01, 01, 02, 03

Director: Josep Llaudó i Majoral

Consell Assessor: Agustí Jolis i Felisart, Francesc Gurri i Serra, Jaume Fabrés i Amorós, Miquel Albert, Josep M. Sala

Assessor tècnic: Albert Jané

Maqueta: Josep Nuet

Secretària: Anna Borbonet

Comptador: Manuel Casanova

Publicitat: Lluis Puntis, Bailén, 151, 6.e 2.a Barcelona (9) Tel. 257 59 56

Col.laboradors: Jaume Granell, Ramon Pujol i Alsina, Albert Oliveras, Hermenegild Carreté, Josep M. Sala Albareda, Agustí Jolis i Felisart, Josep Abril, David M. Aloy, Gabriel Jaraba, Enric Font, Roger Tarragó, Josep Girona, Modest Montlleó.

Subscripció: 135 pessetes anuals (sis exemplars); estranger, 165 pessetes; preu d'aquest exemplar, 28 pessetes (Comanda de números endarrerits a la redacció de la revista)

Impressió: Suimpa, Indústria, 110 Barcelona (13)

Portada: La cresta principal del Grossglokner (Alps austríacs) amb el refugi Adlersruhe (repòs de les àligues) a més de 3.400 m. (foto: J. Sanz)

Editorial
Una mica de balanç

Amb el número present s'inicia un nou volum biennal de la revista Muntanya. *Han transcorregut, doncs, ja quatre anys d'ençà que la revista reprengué la publicació en llengua catalana i dos d'ençà que va començar a publicar-se en el nou format i amb més pàgines. Fruit del treball de l'actual equip de redacció i administració són aquests dos volums del portaveu del Centre que han vingut a arrenglerar-se en la seva ja nodrida bibliografia i que marquen, cadascun d'ells, una nova etapa en la història del* Butlletí. *El volum que ara iniciem no representa cap nova etapa sinó que és, tot simplement, la continuació de l'anterior. Efectivament, no s'introdueix cap innovació ni cap millora, ni en el format, ni en la presentació, ni el nombre de pàgines. Aspirem, això sí, dins les nostres possibilitats, a una superació constant en el contingut específic de la revista, en el grau d'interès que pugui desvetllar en els lectors i en la seva realització material. Abstracció feta d'aquests aspectes, ens trobem ara en un període d'afermament, de consolidació dels guanys obtinguts i, sobretot, de consecució d'una estricta puntualitat en l'aparició de la revista. Aconseguir aquesta difícil puntualitat, aquest rigor en la periodicitat, és un dels objectius immediats que ens hem proposat, a despit dels obstacles que això ofereix a una revista del caire de la nostra. Però la nostra voluntat de complir amb la periodicitat establerta, la nostra convicció que s'hi pot arribar, hi són, indefallents i insubornables.*

La publicació de la revista, hem dit, és l'obra d'un equip. D'un equip reduït, hi hauríem d'afegir, repetint el que ja hem comentat força vegades. Un equip reduït que voldríem, que anhelem, a totes passades, que sigui ampliat. Són múltiples i diverses les tasques que cal dur a terme per a la realització de la revista i les mans i els cervells mai no hi són de més. Aspirem a fer de Muntanya *una publicació d'àmplia divulgació i, val a dir que, en aquest sentit, els nostres afanys d'expansió han obtingut ja el seu fruit, modest però positiu, traduït en un no gens menyspreable nombre de subscriptors nous. Però aquesta petita expansió, que tant ens enorgulleix, multiplica la feina d'una manera insospitada, especialment la que afecta els diversos aspectes de l'administració: confecció i actualització constant del fitxer de subscriptors, tramesa d'exemplars endarrerits, satisfacció de les reclamacions que s'originen, correspondència, cobrament de l'import de les subscripcions... La regularització de l'administració és un dels altres objectius que ens hem proposat en aquest futur immediat que, com hem dit, continua l'etapa iniciada ara fa dos anys. Bé confiem de poder-nos-en sortir però no ens sabem estar de repetir que ens calen més mans. Ja sabem que les tasques administratives són, potser, les més àrides i ingrates, aquelles a què més costa d'apuntar-se quan un ja ha enllestit les seves obligacions professionals... Però la realitat és que constitueixen un element indispensable en la bona marxa de la revista i és aquí on ha de posar-se a prova la bona voluntat i l'esperit de servei.*

Un altre apartat que voldríem comentar en aquesta mena de recapitulació que fem del moment actual de la nostra revista, és la informació que subministrem als nostres lectors, dins la Crònica del Centre, de les activitats que duen a terme les diverses seccions i comissions de l'Entitat. Sovint, també, hem fet crides als interessats, als responsables d'aquestes seccions i comissions, perquè no deixin de passar-nos la informació d'aquelles de les seves activitats dignes de públic coneixement: és evident que un cert nombre d'aquestes activitats no han d'oferir interès sinó a aquells que hi han pres part, però creiem que n'hi ha moltes d'altres que mereixen plenament que se'n faci una breu recensió perquè en quedi constància escrita. Les nostres sol·licitacions, però, no han tingut tota l'eficàcia desitjada. Per això les reiterem des d'aquestes línies, amb la confiança que seran ateses i que també en aquest capítol serem capaços de superar-nos.

Com veiem, doncs, no es tracta sinó d'anar fent via per un camí en definitiva força fressat, sense gaires trencacolls, sense gaires possibles sorpreses: per a continuar endavant no cal sinó la voluntat de no aturar-se. No podem pas gloriejar-nos d'haver de superar inconvenients fora de sèrie. Ara: en els moments actuals, en els precisos moments en què redactem aquest escrit, sí que se'ns anuncia un problema d'autèntica envergadura, que ens és causa de vera preocupació. Potser a algú semblarà insòlit que un problema d'aquesta índole, tan material, sigui comentat en un article editorial, tradicionalment dedicat a qüestions de doctrina i de principis. Però són justament les proporcions que revesteix les que, després d'una lleu vacil·lació, ens indueixen a fer-ho, convençuts de la identificació dels lectors de Muntanya *amb la revista. Aquest problema és el del paper. La inquietant escassetat de matèries primes, ha fulminat, literalment, els preus del paper, que s'han disparat enlaire d'una manera esbalaïdora. A hores d'ara no són encara ni coneguts ni previsibles els preus de les pròximes remeses que possiblement seran molt més elevats del que puguin esperar els supòsits més poc optimistes.*

Però no ens volem deixar vèncer pel pessimisme. Caldrà afrontar les realitats, per crues que siguin, de la mateixa manera que les afrontaran els altres, i nosaltres no hem de ser pas menys que ningú. Caldrà, és clar, esmolar el llapis i afinar els pressupostos, i veure per quin costat compensem allò que se'ns mengen per aquest. Per nosaltres no quedarà. I esperem, d'una manera o altra, anar oferint periòdicament als nostres lectors tots els exemplars del nou volum del ja gairebé secular Butlletí *del Centre, que encapçalem amb aquestes línies.*

Cresta oriental del circ de Troumouse

per **Carles Macià i Vives**

foto: Llaudó

Capella de Héas. Al fons de la vall, el circ de Troumouse. ▼

De Héas surt la carretera, perfectament enquitranada, que mena al circ de Troumouse, un dels més grans del món segons asseguren els cartells que hem anat trobant pel camí. El peatge val 3 francs per cotxe, indiferentment de la quantitat de persones que transporti. A mesura que va pujant, el traçat de la carretera es va fent més agosarat; els revolts s'encadenen un darrera l'altre i les curtes llaçades van escalant el dret pendent talment con un camí de grau. Si no s'és gasiu de mena, en arribar al final de la carretera cal admetre que es podria pagar bastant més de 3 francs per a trobar-se situat, sense esforç, al bell mig del circ, a més de 2000 metres d'altitud. Amb molt d'encert —que caldria imitar en molts llocs del nostre país— l'aparcament final està disposat de manera que els cotxes no poden sortir-ne. Així, els extensos prats que s'estenen per tots els costats queden del domini exclusiu dels ramats de vaques i ovelles, i també —no ho dic pas amb ironia—, de la munió de turistes que hi puja cada dia. Uns cartells de buscada rusticitat indiquen que ens trobem al Parc National des Pyrénées, recomanen netedat, fotografiar les flors sense collir-les, i no deixar que els gossos molestin les ramades; els acompanyen uns grans cubells de plàstic per a llençar-hi les deixalles.

Hem arribat aquí a les quatre de la tarda. Proper a l'aparcament destaca un turó que té una imatge blanquíssima dreçada al capdamunt; una corrua de turistes hi va i una altra en torna, sense parar. El meu company —és en Josep Silva i Terrades— diu que, de moment, no té pas ganes d'anar-hi. Ho diu perquè fora de la part més baixa, tot el circ està tapat per una boira espessa que no deixa veure res. Amb tot, decidim d'anar a fer un tomb cap a l'estany de les Aires, amb l'esperança que la boira s'aclareixi en un moment o altre. Amb 20 minuts som a les envistes de l'estany, mig sec en aquests dies de final d'agost, just al temps que la boira s'esquinça per alguns llocs. Fugaçment podem veure alguns trossos de les muralles i de les crestes, les quals, sobresortint per damunt de la boira, ens semblen desmesuradament altes. També podem entreveure trossos de geleres penjades i, més a la dreta, una estreta canal, plena de gel, que ratlla obliquament la muralla. Aquesta és l'única cosa que podem identificar amb seguretat: és la canal de la Clé du Curé, d'ascensió bastant difícil (1).

Aviat es torna a tapar tot, i aquesta vegada definitivament. Seguim a les fosques, igual com abans, respecte de la via d'ascensió. Tornem a l'aparcament una mica desanimats. La boira es va espessint cada cop més i cau una fredor humida molt desagradable. Els turistes s'han fet fonedissos i a les set només queda el nostre cotxe en tot l'aparcament. Em ve a la memòria un fragment de la descripció que d'aquest circ fa el pirineista Ramond: «...trois millions d'hommes ne le rempliraient pas; dix millions auraient place sur son amphithéâtre...» Aquesta nit, però, tota aquesta immensitat serà únicament per a nosaltres dos.

Muntada la tenda i engolit el sopar, ens fiquem als sacs dient-nos allò tan tradicional i, sovint, tan fals: «Potser demà ens llevarem amb un cel ben net». Però quan el despertador repica a les quatre i traiem el nas fora de la tenda, la desil·lusió és grossa: cap visibilitat a més d'una dotzena de metres. Seria inútil intentar de sortir, puix que ni tan sols sabem per on començar. Ens enfonsem de nou dintre la tebior dels sacs, però la son ha fugit i només aconseguim d'ensopir-nos una mica. Ben aviat ens desvetlla definitivament l'arribada de nombrosos cotxes que descarreguen homes, dones, criatures i gossos, amb un gran aldarull de crits, rialles i lladrucs. Són els pastors i ramaders que pugen el diumenge a portar la sal al bestiar i a passar el dia per aquí dalt amb la família. S'escampen en totes direccions i una de les frases de comiat que ens arriba és ben descoratjadora: «Bonne chance dans le brouillard!».

Sentenciat el dia, ens passem mig matí mandrejant pels volts de la tenda, a l'aguait de qualsevol aclariment del temps. Són ja quarts de dotze quan la boira, sense desaparèixer del tot, es va aplegant en grans masses que semblen rodolar d'una banda a l'altra, destapant i tapant successivament les carenes. Per primera vegada podem veure la Múnia, dominadora de la capçalera del circ. I també la cresta oriental que se'n desprèn, llarga de més de 3 quilòmetres, sostinguda sense desmai per damunt dels

3000 metres durant bona part del recorregut, i que finalment va a ajupir-se als peus de la cara vertical del pic Gerbats. Sense la irrealitat amb què les deformava la boira, les carenes i les muralles retroben ara les proporcions que ens són habituals, tot i que cal donar la raó als qui qualifiquen aquest circ com un dels més impressionants de tot el Pirineu. Són 10 quilòmetres de circumferència, amb muralles verticals de 800 metres sostenint crestes i cims; cap obstacle no priva la vista de poder saltar des de la verdor dels prats fins a les puntes de roca nua, a més de 3000 metres.

Revifats de cop, cuitem a calçarnos les botes, entaforar quatre coses a la motxilla i sortir com uns esperitats cap al fons del circ. No volem fer cap ascensió, sinó solament intentar de localitzar la via de pujada. Poc abans d'arribar a les envistes de l'estany de les Aires, desviem cap a la dreta seguint un corriol molt ben senyalitzat amb fites de pedres. El caminoi segueix sàviament les successives ondulacions d'un lloom herbat i mena de dret a la tartera del peu de la muralla, aproximadament sota el començament de la canal de la Clé du Curé. Veus llunyanes i rocs que cauen ens indiquen que hi ha escaladors embrancats per aquesta canal. Girant en angle recte, el corriol que seguim es converteix en un rastre que flanqueja la tartera a mitja altura, en direcció a les Deux Soeurs de Troumouse. Aquestes germanes són dos característics monòlits, d'uns quaranta metres d'alçada cada un, que es drecen, isolats, en plena tartera. Suposo que els escaladors francesos hi deuen tenir força tirada, perquè són fàcils d'abastar i difícils d'escalar (2). No ens cal arribar-hi, perquè abans ja descobrim el començament de la canal que haurem de pujar demà, si el temps ho permet. Obliquament orientada en direcció a les Deux Soeurs, la seva inclinació moderada la fa més aviat com una mena de corredor que ascendeix entre dos murs; la congesta de neu que n'omple el fons tampoc no sembla presentar cap dificultat grossa. Un torrentet es despenja per una paret propera; en prenc nota a la memòria per si fos necessari guiar-se per l'oïda. Mentrestant, les bromes han seguit jugant a tapar i a destapar els cims; sospitem que la cosa acabarà cobrintse del tot. Efectivament, quan, després d'haver fet un dinar improvisat, som de retorn a la tenda —són quarts de quatre— tot està definitivament tapat, igual que ahir. Tanmateix ens sentim una mica més esperançats, car demà almenys podrem intentar alguna cosa.

A la tenda ens espera una petita sorpresa: una nota del guarda del Parc que ens commina a desparar la tenda al més tard demà, perquè —diu— l'acampada hi és prohibida. Lamentem la infracció comesa, però la veritat és que ahir vam resseguir de bona fe tots els cartells escrits i en cap no es parlava de prohibició. Ens fem el propòsit de plegar la tenda tan aviat com ens llevem i, a la nit, anar-nos-en i dormir en algun càmping de la vall. Mentre esperem que els últims turistes del dia desapareguin, defraudats per la boira i el fred, no podem deixar de sentir-nos una mica culpables als ulls de tots els que passen per davant de la nostra solitària tenda.

La segona nit la passo més aviat malament que bé. Deu ser la inquietud de saber que si demà no aconseguim de fer la travessia que ens hem proposat caldrà deixar-la per a una altra ocasió, el que fa que em desperti no sé quantes vegades. I cada cop que em giro i regiro, noto com el meu company es remou tant o més que jo. Tot just repica el despertador que ja som tots dos abocats a la porta de la tenda. I sí, aquesta vegada, sí: la lluïssor de les estrelles punteja el cel encara ben fosc. Sortim disparats dels sacs i és quasi un número còmic la pressa amb què ens vestim; la tenda també la desparem com si anéssim a preu fet. Ho endrecem tot al cotxe, prenem un got de llet calenta i emprenem la marxa. Ens va d'allò més bé conèixer el camí, perquè així no perdem ni un segon a buscar o a dubtar. En poc més d'una hora som al peu de la canal. Allí atrapem tres francesos que ens precedien; remunten la congesta amb crampons i encordats. Nosaltres tirem al dret i, aprofitant que la rimaia és poc fonda, pugem estintolant-nos amb un peu a la paret i l'altre a la neu dura. Ens en sortim bastant bé, només amb unes llepissades de fang als pantalons. Ara veiem que el que fa un dels francesos, un veterà de cabells blancs, és donar lliçons de gelera a un noiet de setze o disset anys. Ens saludem tots cordialment i nosaltres continuem endavant. Ascendim la part superior de la canal, fàcil en no haver-hi neu. De dalt cau un roc com el puny i peta sorollosament una mica per sota nostre. Fem els savis dient-nos que la neu de dalt s'està estovant, que és l'hora de caure els rocs, que la guia ja ho avisa... Una petita tartera final ens porta al peu d'un cingle d'uns pocs metres d'altura. La roca calcària presenta relleus i esquerdes que permeten una escalada sense gaire dificultat (3). Escollim una marcada esquerda en forma de Z i superem el passatge sense incidents.

A dalt ens espera una sorpresa inesperada: set o vuit cabres, evidentment domèstiques, espien atentament la nostra aparició damunt el mur. Deduïm que forçosament han hagut de venir de la banda de Pineta, alhora que ens adonem que no som tan savis com ens crèiem, car el roc que ens podia haver esberlat el cap ha sortit de sota les potes d'aquests animals. M'assec, obro la motxilla i em disposo a preparar l'esmorzar. Les cabres em volten i es van acostant, totes alhora; de primer la cosa em fa una certa gràcia i ben aviat no me'n fa gens. Amb un desconcertat voleiar de cames i braços he de defensar aferrissadament el barret, la màquina de retratar, la motxilla i fins els pantalons i els mitjons que porto posats, del cercle de dents grogoses que intenten de rosegar-ho o d'emportar-s'ho. La cosa es va posant tan malament, que em veig obligat a deixar de banda els meus habituals sentiments de respecte envers els ani-

Cresta oriental del circ de Troumouse des de la Múnia: serra Morena i punta 3.028. Més enllà, el Gerbats. ▼

foto: Maclà

mals i he de començar a cops de roc sense compassió. Així aconsegueixo d'allunyar-les una mica, però mentre dura el nostre esmorzar els he de seguir engegant algun roc de tant en tant per a mantenir el statu quo.

Els francesos apareixen de bell nou, fan també una queixalada ràpida i reprenen l'ascensió. Ens trobem en una mena d'amfiteatre o gran terrassa, sota la massa piramidal de la Múnia; des d'on som fins al coll s'estén una gelera de pendent més aviat suau. Els francesos la remunten, mentre que nosaltres preferim seguir les fites de pedres que la voregen. Assolim el coll de la Múnia, a 2885 m. A l'altra banda s'obre la part superior de la vall de La Larri, amb els dos estanys arrecerats al fons; enfront nostre es dreça el tibat pic de Robiñera, de 3003 m, amb una aèria cresta que s'hi enfila des del coll del mateix nom. Temps de fer unes fotografies i emprenem cresta amunt. De fet, més que cresta, cresta, és una successió d'esperons i morros rocosos que cal anar superant, de front o decantant-se a l'esquerra o a la dreta, segons els casos. Encara que algun passatge queda una mica penjat, en general la progressió és fàcil. Arribem en un esperó, al peu del qual trobem fites de pedres d'orientació poc clara. El meu company no hi perd el temps i s'enfila de dret; jo segueixo les fites uns quants metres cap a l'esquerra, fins que em toca escalar unes llastres inclinades que m'obliguen a pujar ajupit; això em fa suposar que aquest deu ser el denominat Pas du Chat (4). Més amunt ens enfrontem amb un morro molt redreçat, de roca totalment blanca; una estreta xemeneia sembla ser la via d'ascensió. En Josep s'hi entafora fàcilment i en un moment desapareix per damunt del ressalt. A mi, que no sóc camallarg com ell, em va molt bé un gran roc que algú ha collocat, per fer de marxapeu, sota mateix de la xemeneia. L'aresta continua amb les característiques d'abans, sense cap particularitat especial; si no ho recordo malament, superem un parell de prominències rocoses bastant destacades, després de les quals l'aresta quasi

Des del pic de la Múnia, cresta occidental del circ de Troumouse i massis del Mont Perdut: Soum de Ramond, Mont Perdut, Cilindre de Marboré i Marboré. ▼

s'aplana fins a la punta final. Hi arribem a quarts d'onze.

Simpàtic cim, aquest de la Múnia, a 3134 m. El forma una petita plataforma; una dotzena de persones assegudes hi podrien fer una còmoda tertúlia. Per si pot ser d'utilitat a algú, afegiré que s'hi pot emplaçar perfectament qualsevol trípode fotogràfic. I, naturalment, la vista que ofereix és esplèndida. Entre la infinitat de cims que anem identificant destaquem els grans massissos del Campbieil i Pic Long, del Vinhamala, del Mont Perdut, aquest darrer ben proper. El nostre principal interès, però, se l'emporta la cresta que fuig cap al llunyà Gerbats; no és pas rectilínia, com es podia suposar vista des de baix, sinó que zigzagueja d'un pic a l'altre, cosa que augmentarà la distància real a recórrer.

Xerrem una estona amb els francesos, que han arribat al cim una mica abans que nosaltres. Quan els diem que volem seguir la cresta oriental, el més gran ens adverteix que «del Troumouse al Gerbats és llarg, molt llarg», cosa que prou sabem i veiem; també ens parla de dificultats sota el Gerbats, però no ens concreta de quina mena són. Aviat s'acomiaden i se'n van per la via de pujada. Nosaltres, abans d'embrancar-nos en una travessia que manca de vies d'escapada, considerem per darrera vegada la situació del temps. De fet, es manté entre si m'aguanto o si m'espatllo; no és que hi hagi perill de tempesta, però l'amenaça ve de la boira. Les bromes, que durant les primeres hores del matí s'han mantingut arraulides al fons de les valls, ara ja cobreixen les parts baixes, tant del circ de Troumouse com dels de La Larri, Barrosa i Barroude; nuvolades escabellades pugen de tots els costats i només la part superior de la carena es manté neta i assolellada. Suposant que s'arribi a cobrir tot, la travessia de la cresta no ens preocupa gaire, puix que no hi ha error possible; en canvi, el Pas de Gerbats, que ni per la descripció de l'itinerari ni pel que ha dit el francès no podem saber exactament quina mena de dificultats té, aquest sí que seria empipador haver-lo d'afrontar enmig d'una boira tan espessa com la dels dies passats. Amb tot, decidim de seguir endavant, confiant que el temps aguantarà almenys fins a primera hora de la tarda.

Per una trencada aresta davallem sense dificultats fins al Petit Múnia, de 3096 m, antecim ben senyalitzat amb un pedró. Continuem la baixada i aviat som en una llarga depressió de la carena; hi deixem les motxilles

i pugem —es pot anar amb les mans a la butxaca— per un suau pendent pedregós fins al cim de Serra Morena de 3090 m. Meticulosament, en Josep hi deixa una tarja, igual com ha fet en els dos cims anteriors. Tornem al coll i recollim les motxilles. Ara es tracta de flanquejar per la dreta o per l'esquerra; estudiats els dos costats, ens decidim pel de Troumouse, tot i que sabem que és menys segur; però és que per la banda de Barrosa hi ha una pala de neu, ampla i bastant dreta, que ens obligaria a posar-nos els crampons, cosa que en aquesta hora ens fa ja una mandra insuperable. Fem bona part del flanqueig sobre una incòmoda tartera de pedra menuda i inestable; arribant al punt on l'espai entre la paret i l'estimball es fa més estret, és quan el terreny esdevé pitjor: trepitgem una sorra negra, barrejada amb fang, tan relliscosa, que a vegades fem dues o tres passes sense moure'ns de lloc. En aquesta ocasió el que ho passa pitjor és en Josep, potser perquè pesa bastant més que jo. Procurem acostar-nos a la paret i agafar-nos als esglaonats de pedra que hi ha a la base, però tot està tan podrit que no hi guanyem gran cosa. Ens cal una lenta i penosa progressió fins a poder assolir la bretxa entre el Serra Morena i el Troumouse. Aquest passatge, amb neu fonent o lliscosa ha de ser francament dolent. De fer la travessia a la inversa sembla que és recomanable no flanquejar, sinó escalar de dret l'aresta nord-est del Serra Morena. Vista des d'on som, aquesta aresta fa el seu efecte, però sembla que la dificultat real és menys de la que aparenta (5).

Una ascensió curta i fàcil ens situa al cim del Troumouse, de 3085 m. Deu ser un vèrtex important perquè hi ha instal·lada una torreta metàl·lica de senyalització geodèsica. Fins allà on podem veure, la cresta que ve ara té un caire bastant diferent de la que hem recorregut. Hi ha un seguit de testes rocoses, l'última de les quals és la Punta 3028; la cresta corre d'una a l'altra en marcades ziga-zagues, i es veu esmolada i aèria. Davallem del Troumouse i la cresta no triga gaire a prendre el nou aspecte. Ens cal grimpar i desgrimpar contínuament, car són molt nombrosos els caps rocosos, les bretxes i els petits cims que hem d'anar superant. A trossos, la cresta s'estreny tant que només té el gruix de la roca terminal; en d'altres trobem les clàssiques lloses inclinades i polides, que cal flanquejar amb les mans arrapades a la crestada vora superior. Potser més que de cap altra cosa, em preocupo de controlar el balanceig de la motxilla, la qual, amb la torna de la corda i els crampons, pesa bastant. Malgrat aquestes relatives dificultats, en cap moment no tinc la més petita sensació d'inseguretat; la roca és bona i en tots els passos, penjats i no penjats, les mans i els peus troben preses i suports en abundància. És un llarg i bell recorregut, molt aeri, amb una altura sostinguda com no és gaire freqüent. A nosaltres se'ns dramatitza una mica més per les boirades que pugen veloçment a escometre la carena, masses atapeïdes que les arestes i les crestes estripen i desfan en flocs i filagarses espectrals. A mil metres per sota nostre verdegen les extenses prades de Troumouse, enmig de les quals intentem, inútilment, localitzar el nostre cotxe.

Aconseguim la Punta 3028, on no veiem senyalització de cap mena entre el trencat roquisser que la corona; la tarja ritual es queda a la butxaca d'en Josep. Continuem i passem algunes prominències més o menys destacades; alguna d'elles ha de ser el Pic Heid, de 3022 m, però no podria pas dir quina. Aviat la cresta s'eixampla i esdevé més còmoda, si bé a costa de perdre interès. Encara ens costa una bona estona arribar al coll de Gerbats. Des d'ell flanquegem per la banda de Troumouse i per sota les terrasses del pic, en direcció a un gran pedró emplaçat sobre un contrafort de la muntanya, contrafort que tanca l'horitzó. Hi arribem en el moment que la boira hi arriba també per l'altre costat. En un no res ens trobem submergits en un remolí fumejant, perduda tota visibilitat. Es podria pensar que alguna bruixa ha endevinat les nostres inquietuds i ens ha fet la jugadeta en el moment oportú. Amb l'esperança que la cosa no sigui definitiva decidim esperar una mica abans de seguir endavant; ho aprofitem per descansar i menjar, que bona falta ens fan les dues coses.

Seguim una estona a l'aguait fins que, sobtadament, una ventada aixeca el vel de la boira. Per fi podem veure en què consisteix aquest Pas de Gerbats. En el flanc de la muntanya hi ha excavat una mena de mig embut de grans dimensions: potser cent metres d'amplada i el doble de fondària; les parets, d'una inclinació molt forta, són una superfície calcària uniforme, molt blanca i completament llisa; al capdavall de l'embut, una gola d'aspecte sinistre deixa endevinar que a continuació ve el penya-segat que cau verticalment fins al fons del circ. Cal vorejar tota aquesta ampla canal per una estreta cornisa que va seguint planerament arran mateix de la gran llastra calcària. El pas no té, doncs, cap dificultat de qualificació tècnica; demana, això sí, un peu segur i una habitud a l'abisme, sobretot això darrer, car el passatge és d'una extraordinària i rara vertiginositat, molt més —diria jo— que si es tractava d'un estimball totalment vertical. Enfront nostre, a l'altra banda de la semicircumferència, un altre contrafort de la muntanya amb la seva fita de pedres ben visible.

Sense perdre temps iniciem el passatge. Camino amb pas de gat, lent, mesurat i seguit; darrera meu sento el lleu trepig del meu company, que deu avançar amb la mateixa prudència. Quan arribem a la fita on crèiem que acabava el mal pas, ve la sorpresa inesperada: al davant tenim un altre mig embut exactament igual que el que acabem de passar; també clou l'horitzó un altre nervi de la muntanya, amb el seu corresponent pedró al capdamunt. No ens queda més remei, doncs, que repetir la cautelosa travessia. Un cop a l'altre costat ja no ens sorprèn tant de trobar-nos amb una nova repetició, tot igual que les dues anteriors. Per tercera vega-

Des del cim de Troumouse, una accidentada cresta enllaça amb la punta 3.028 i el Gerbats. Les boirades donen al paratge un aspecte encara més agrest. ▼

foto: Macià

da hem de seguir la cornisa amb el vertiginós pendent arran de la sabata. I després del quart contrafort i de la quarta fita, ve la quarta canal. Començo a vorejar-la resignadament quan en Josep, mig rient, em crida per dir-me que no m'ho prengui amb tant d'entusiasme, que la cosa s'ha acabat i que ja podem remuntar cap a la carena. Efectivament, després d'una curta ascensió per pedregam, assolim una careneta entapissada amb una deliciosa herba blana.

Cap més dificultat fins al coll de la Sède, de 2630 m. El trepitgem a les tres de la tarda en punt. El termini de gràcia que ens ha estat concedit fineix puntualment: la boira ens envolta de nou i ja no es tornarà a obrir ni una sola escletxa més. Amb una visibilitat limitada a vint-i-cinc metres, descendim per un pendent de roca calcària i herba; procurem no decantar-nos cap a l'esquerra, perquè ahir, des de lluny, ens va semblar veure que hi havia uns vessants escarpats. La baixada se'ns fa llarguíssima; quan minva la inclinació del pendent, ens trobem donant voltes, sense orientació possible, per un confús terreny de lloms herbats. Després de seguir algun camí de bestiar que no ens porta enlloc, adoptem l'única solució possible: seguir solament els pendents que baixin, qualsevol que sigui la seva direcció; d'aquesta manera, tard o d'hora arribarem al fons de la vall, on trobarem el riu i una orientació segura. Ho fem així i quan comença a oir-se la remor de l'aigua trobem un marcat camí, i, poc després, un cartell que indica la direcció de l'estany de les Aires; amb ell s'acaben les nostres últimes preocupacions.

Arribem al costat del cotxe a tres quarts de sis de la tarda, a les dotze hores justes d'haver-lo deixat. El ritme de la nostra marxa ha estat més aviat moderat; gent entrenada i que tingui ganes d'anar de pressa podrà rebaixar bastant aquest horari. No hem fet servir el piolet, ni els crampons, ni la corda, però cal tenir present que la travessia ha estat feta en una època —i en un any— de poca neu.

(1) III. R. Ollivier: **Pyrénées Centrales.** Vol. III, pàg. 223.

(2) V. inf. la Grande Soeur; més difícil encara la Petite Soeur. Obra citada, pàgs. 223 a 227.

(3) II sup. Obra citada, pàg. 215.

(4) II. Obra citada, pàg. 216.

(5) III inf. Obra citada, pàg. 218.

Campament als Alps

per **Josep Abril i Pinell**

Val Malenco, juliol 1973

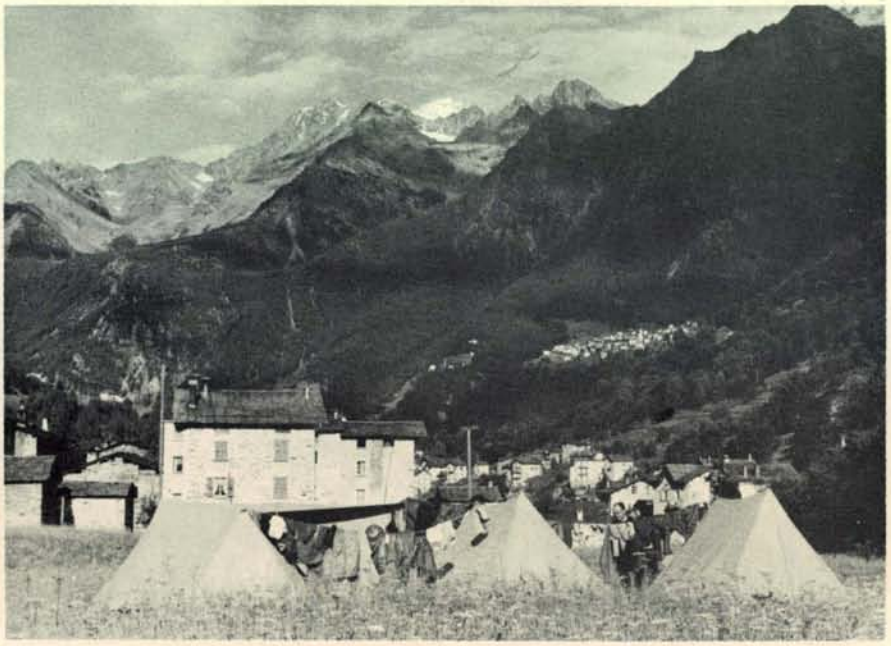

foto: Abril

Si agafem un mapa d'Itàlia i hi passegem la mirada fins a trobar Milà, i després continuem mirant cap al nord, on hi ha el llac de Como, veurem que del final d'aquest llac i d'una població que es diu Colico, s'inicia cap a l'est una ampla vall, la Valtellina, que arriba fins al coll del Stelvio, on a l'estiu es practica l'esquí. A mitja vall hi ha la bonica població de Sondrio, capital de la Valtellina, d'on, en direcció al nord, la carretera s'endinsa per una estreta vall, la Val Malenco, lloc escollit per a posar les 7 tendes del campament alpí que aquest any la Secció de Muntanya del Centre ha muntat, en lloc del campament tradicionalment situat als Pirineus. Canviar d'aires, i més si aquests són d'alçada, és molt bo per als alpinistes.

El perquè d'haver escollit aquesta regió, té la seva mica d'història. A causa dels contactes amb els equips estrangers que ens visiten pel Rallye d'Esquí, vam fer amistat amb uns italians del CAI Sesto San Giovanni, de prop de Milà, que després de venir diverses vegades als Pirineus, és lògic que ens diguessin per què no anàvem nosaltres als Alps. Com que de ganes no en van faltar, es va convenir amb ells, d'anar a la regió de la Val Malenco, lloc molt bonic, no gaire concorregut, ple de cims interessants, geleres espectaculars i, com a punt culminant, un 4.000, el Piz Bernina.

La Valtellina és una típica vall alpina, plana com una taula, increïblement baixa, 300 metres, i, és clar, voltada de muntanyes altíssimes. Els vessants són atapeïts de boscos i pobles que surten aquí i allà, bonics, engrescadors de visitar. Tot és tan verd que no es pot arribar a saber quin color té la terra. La carretera, en sortir de Sondrio puja amb uns revolts impressionants per entre feixes de vinya. Com que el clima a l'estiu és tan benigne, la vinya s'hi fa molt bé, i en amples zones del vessant sud, sobretot al voltant dels pobles, les feixes plantades de ceps omplen el paisatge. Es veu que aquesta vall és una de les millors zones vinícoles d'Itàlia, i s'hi fa un vi negre, el Valtellina, de primera categoria, les diverses variants del qual vam tenir la sort de poder tastar. No cal dir que, com a producte típic del país, els seus habitants no paren de recomanar-vos-el i no podeu anar-vos-en sense haver-ne cantat les excel·lències. Un altre producte gastronòmic del país, el formatge del «paese» que fan per les cabanes de les muntanyes veïnes, de pasta tova i gust suau, és també excel·lent, però a l'estiu no resisteix dos dies de viatge en cotxe, i l'heu de consumir «in situ».

Després de deixades les vinyes, quan la vall s'estreny, es comencen a trobar els primers poblets, tan semblants als de la nostra Vall d'Aran i, finalment, als 17 km, Chiesa, i Lanzada, lloc del campament.

Havíem quedat amb els amics Ercole i Erica Gervasoni, que ens trobaríem a l'Ajuntament de Lanzada a les 4 de la tarda. No cal dir que a les 4 i un minut ja ens havíem trobat, lluint aquesta puntualitat de la qual som capaços quan ens ho proposem.

Ens havien preparat un magnífic prat als afores del poble, a cent metres de les primeres cases. Bé, preparat del tot encara no ho era, ja que vam haver d'esperar que el pagès propietari del terreny tallés, amb una gran dalla, l'herba, que tenia a prop d'un metre d'alçada. Instal·lades les tendes i després de sopar, va fer una tempesta espectacular, i d'aigua, llamps i trons, no en vulgueu més, preludi d'un temps que, desgraciadament, no ens deixaria en tota la setmana.

Havíem programat per a l'endemà de pujar al Pizzo Scalino, de 3.322 m, situat en un lloc magnífic, des d'on poder veure tota la regió del Bernina, i així preparar el programa de tota la setmana.

Com que l'empenta de pujar muntanyes era tan forta, malgrat el temps que no es veia bo, vam sortir. Calia agafar els cotxes per fer amb 12 km mil metres de desnivell, i en una presa de l'ENEL (empresa elèctrica), situar-nos a 1950 m d'alçada, sota l'Ecalino. A pocs minuts del final de la pista ja hi havia un refugi del CAI, el Zoja. Tota aquesta regió, i m'imagino que les altres que no conec també, estan farcides de refugis. Uns refugis excel·lents, guar-

Vam instal.lar el campament en un prat als afores de Lanzada, poblet de la Val Malenco Al fons, s'alça el cim del Monte Disgrazia. ◀

Des del refugi Marinelli l'espectacle muntanyenc és espléndid. Per sobre la clivellada gelera, el coll i el cim de Caspoggio. ▼

foto: Abril

dats i amb servei de cuina. És clar que el nombre de muntanyencs practicants és elevat, però cal dir que la xarxa de refugis possibilita les ascensions des de qualsevol punt. A més, en llocs estratègics, hi ha uns bivacs amb capacitat per a unes 6-8 persones, de construcció similar al del nostre Besiberri, els quals, proveïts de flassades, permeten també de passar còmodes nits. A nosaltres ens varen servir com a refugi del mal temps, i és d'agrair trobar un aixopluc quan les fúries atmosfèriques estan desfermades.

A la pujada de l'Scalino no hi havia bivac, però gràcies a una magnífica balma que vam trobar després d'una hora de caminar, ens vam estalviar un parell d'hores de pluja. Alguns grups que pujaven davant nostre van abandonar, i després de la pluja va ser possible de continuar fins al cim, i encara, una vegada dalt, successives aclarides varen permetre que veiéssim, per etapes, tot el panorama. Havia caigut un pam de neu i la baixada per la gelera era pesada, però finalment s'havia aprofitat el dia i estàvem contents. Ho vam celebrar amb un àpat collectiu de **pizzes** i vi d'aquell tan bo del país.

Per tal de situar-nos en el rovell de l'ou de les muntanyes de la regió, vam decidir de pujar l'endemà al refugi Marinelli, situat a 2.813 m d'alçada, i des d'aquesta magnífica base, intentar fer tota l'activitat que ens fos possible. A migdia, doncs, després de carregar amb queviures per a uns quants dies, i amb tots els estris de muntanya, vam iniciar la pujada al refugi. Calia tornar a fer la pista de 12 km i al final, començava la pujada per un corriol ben marcat entremig de boscos i prats plens de flors, i on les marmotes xiulaven de tant en tant. A mig camí es troba un altre refugi, el Carate, excellent i ben situat per a fer escalades en uns cims secundaris.

Trobar un refugi per a 170 persones a 2.813 m i amb tota mena de comoditats, com és ara llits amb roba, electricitat, bany, menjar a la carta i telèfon, no sé si és gaire corrent, però la veritat és que en veureho vam quedar de pedra. A més, els italians en diuen cabana, i això, de

Ascendint al cim de Caspoggio era agradable de veure, al fons, el Piz Palu, on hi havia marcades les nostres petjades del dia anterior. ▼

foto: Abril

vegades, produeix confusions en parlar-ne, ja que, pel que es veu, el que nosaltres entenem per refugi i per cabana, no té gaire cosa en comú amb aquests refugis i cabanes visitats. La provisió de queviures la fan per mitjà d'un rudimentari telefèric, o més ben dit, una plataforma que comença en un lloc on han de pujar cavalls a deixar càrregues. Malgrat les dificultats que això suposa, jo diria que els preus, si bé no són regalats, no són tampoc escandalosos, pensant que som a 2.800 m. d'alçada.

En aquest refugi hi ha habitacions de dos llits, i també sales grans. La primera nit, la vam passar amb un grup de 20 nois escoltes que no paraven de xerrar, i després vam demanar que ens canviessin en una altra de 14 places, just el nombre que érem, i on vam estar magníficament instal·lats. Hi havia un menjador on podíem cuinar i menjar dels nostres queviures i, al costat, un altre també de molt gran per menjar de la cuina del refugi. Podíem demanar diferents plats i atipar-nos bé, però no era possible comprar queviures, a excepció del pa.

Els plans muntanyencs que havíem fet eren molt complets. Esperàvem aprofitar bé tres o quatre dies en el massís del Bernina, i després anar cap al grup del Disgrazia, situat més a l'est, i del qual sabíem que valia la pena de pujar-hi. Pero ja se sap que els plans no sempre surten tal com es desitja. El bon temps va ser el gran absent d'aquests dies. Era el tema de cada moment. Només calia veure al matí com, a les primeres llums del dia, ulls desitjosos de bon temps miraven per les finestres a veure si es veia aquell cel blau que tant esperàvem. Però el mal temps continuava. Les roques i les geleres s'anaven cobrint de neu i gel i les ascensions eren cada vegada més problemàtiques. Després d'un parell de dies, la muntanya tenia un desolador aspecte hivernal, totes les esquerdes i replans coberts de neu, amb una temperatura i un vent que gelaven l'ànima.

Vam intentar, l'endemà, el Piz Palu, però la gelera era coberta de neu nova, on un s'enfonsava fins als genolls. Les esquerdes tapades per ponts inestables, oferien un perill

L'última cornisa abans del cim del Bernina, immaculada després de vuit dies de mal temps. ▼

foto: Abril

constant. Després de convèncer-nos de la inutilitat de l'esforç, ja que en cas d'arribar al cim tampoc no veuríem res, vam retirar-nos després d'haver pujat, de passada, per la Punta Marinelli, cim a prop del refugi, de 3182 m d'alçada.

L'endemà el temps encara era pitjor. A les 5 del matí nevava com a ple hivern. Era el quart dia seguit de mal temps, i les perspectives eren negres. Calia abandonar de moment les ascensions per roca i cercar només les vies per les geleres, suposant que el fred donés consistència als ponts de neu perquè, si no, era suïcida aventurar-se per les geleres plenes d'esquerdes tapades. El dia va passar amb calma, i a la tarda uns quants, en un moment de bonança, van ascendir al Pic Caspoggio, de 2983 m, i situat a prop del refugi, per pujar al qual s'havia de fer un bon sifó i enfilar-se per una dreta gelera.

El sostre de boires no pujava de 3.500 m, cosa que feia inútil d'intentar els cims més alts. Davant del refugi s'oferien, en un magnífic espectacle, el grup del Tre Mogge, Malenco i Sassa d'Entova, units per una gran gelera que acabava davant nostre pel cantó de ponent. Després seguien el grup dels Glüschant i Sella, separats per un nevat coll dels tres gegants del grup, els Roseg, Scersen i Bernina, on el mal temps s'havia instal·lat, i on de tant en tant una escombrada de vent en deixava veure els cims per breus moments. Les parets sud, espectaculars, acabaven en una gelera que queia en impressionants **seracs** a prop del refugi. I després, a l'esquena d'aquest, en direcció nord, quedaven el grup Cresta Guzza, Argent, Zupo i Bellavista, i més enllà el Palu. Nosaltres vèiem les parets de la cara sud, ben diferents de les grans geleres que es despengen en el seu vessant nord. De cims i vies diferents, n'hi havia tantes com volguéssim...

El matí del dijous, cinquè dia, semblava que s'iniciava una lleugera millora del temps, o almenys es va estabilitzar, deixant el sostre de boires a 3.500 m i vàrem poder pujar al Pizzo Sella de 3.511 m, que per ser tot ell pujat per la gelera, oferia el màxim de possibilitats. L'itinerari passava per sota del Bernina i la vista de l'esperó rocós que porta al peu del cim, ple de gel i neu, ens va deixar pessimistes quant a les possibilitats de pujar-hi.

A la tarda, al refugi, i donades les dificultats que ens posava el temps vam fer gestions amb l'Ignazio, un simpàtic guia que fa vida al refugi Marinelli, el qual es va posar a la nostra disposició per tot el que volguéssim. A l'home li feia mal el cor de veure una colla que venien de tan lluny i no podien fer a penes res. Per poc que millorés el temps faria els possibles perquè poguéssim anar al Bernina, però calia pensar que feia una setmana que no hi pujava ningú, i fins i tot els guardians del refugi Marco e Rosa, situat a prop del cim, se n'havien anat perquè amb el

Davallant del Bernina, l'espectacle era esplèndid. Al fons, els cims Zupo, Punta d'Argento i Cresta Guzza. ▼

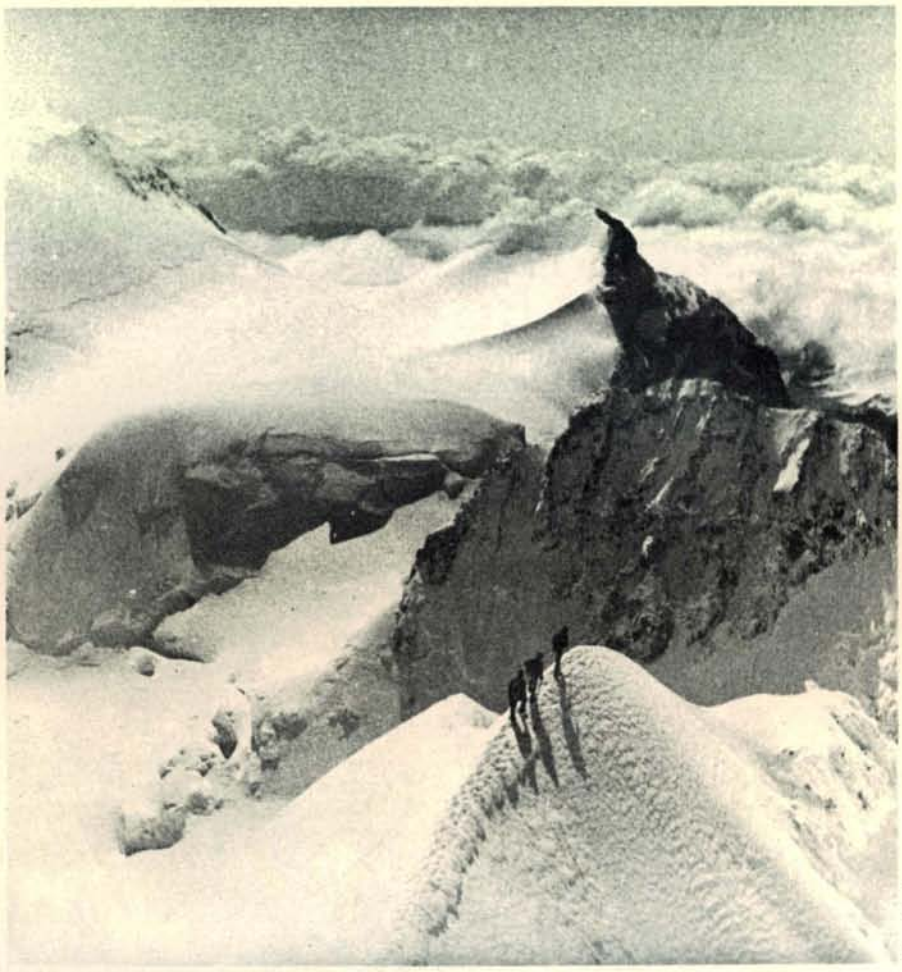

foto: Abril

temps que feia no hi havia ningú que s'hi acostés.

El matí del divendres va ser com el del dia anterior. Vam decidir, doncs, de pujar al Palu, o almenys d'intentar-ho. Feia fred i era bo perquè permetia caminar bé per les geleres i els ponts aguantaven molt bé. Després d'unes hores de caminar i veient que la cosa no s'aclaria, vam aixoplugar-nos en el bivac del coll Sasso Rosso, a 3.536 m, esperant que es veiés el cim. El nostre guia Ignazzio volia exhaurir les possibilitats, i així, després de dues hores d'espera menjant i escoltant les cançons d'en Lluís Vinsac, vam sortir cap al cim. El vent havia amainat una mica. La vista des de dalt deu ser molt bonica, perquè 3.906 metres ja és alçada, però la boira ho cobria tot i ens vam quedar amb les ganes de veure què hi havia a l'altre cantó. La claror de la tarda donava a la gelera una suavitat que semblava irreal, i aquest passeig bellíssim ens va treure el mal gust de no poder contemplar res des del cim.

En vista que les condicions semblaven les mateixes, la majoria va decidir baixar al campament des d'on, l'endemà, iniciar la tornada a Barcelona. Només uns pocs, cinc, i el matrimoni Gervasoni, ens vam quedar a dormir al refugi. Si l'endemà no feia gaire bo, avall, i si feia bon dia, amunt, cap al Bernina... I va fer bo!

Ja tenim dues cordades que surten a les 5 del refugi, amb el cel ben net de boires, en una ascensió magnífica, grimpant per les roques cobertes de neu, amb els grampons als peus i un company entusiasmat a l'altre cap de corda. I trobar un refugi a 3.600 metres on t'esperen amb un te calent, sembla una història de fades, i no l'és. Després, amunt, cap a les crestes finals, verges de tants dies de neu i de no passar-hi ningú. I un cop dalt, tot un rosari de cims als peus, els mateixos que hem contemplat tants dies des de baix. Les geleres replenes de neu, que ho tapa tot, excepte les esquerdes més grosses. I enyorant els companys que no han pogut pujar com nosaltres. És bonic, el Bernina: un cim magnífic, que et fa treballar per pujar-hi. I segur que, així, es gaudeix més una vegada ets dalt.

La baixada, eufòrica, amb els ulls plens de llum, retrobament del refugi, una sopa calenta, i cap avall, fins al campament. Després, sopar de comiat, el xampany dels 4.000, i pensar en el llarg camí que ens durà cap a casa.

La carretera, cinta inacabable, ens retorna, amb la seva monotonia, el record de les muntanyes vistes aquests dies. I potser, també, les ganes de tornar-hi...

Els amics Ercole i Erica Gervasoni, companys d'excursions i de refugi, ens han ajudat extraordinàriament. Ella, com a intèpret i companya excellent, ell, com a bon muntanyenc, coneixedor de la regió. L'últim dia, ens van donar en nom del CAI Sesto San Giovanni, i com a record, un magnífic gallaret i el sensacional llibre **Il grande libro delle Alpi,** que a través de la biblioteca del Centre, està a disposició de tots vosaltres.

Grossglockner

per **Jaume Aguadé**

Sortim d'hora, abans que el sol. Volem que fins i tot la llum esdevingui un bé guanyat per art del camí. És de nit i les geleres prenen una lluentor opaca. Al refugi tot és una xarxa de silencis encreuats. Els més matiners ja surten: ni un núvol. A la foscor de la vall tremolen mil llums minúscules. La gelera està adormida, a aquesta hora. Després, cap al tard, tota serà un teixit de rierols d'aigua i pous de vidre. Ara és de pedra. Al dessota, uns ulls blanquíssims sotgen. No hi ha perill: el pas és segur i ferm, saltar sembla un joc i es fa en silenci. En començar la pujada veiem que allà dalt, sense trampa ni cartró, es fa de dia, i tots estem contents i ens diríem: bon dia! perquè a dalt fa sol, el temps és bo i caminar és alegre i ens agrada. Aviat arribarem a la llum, o ella a nosaltres, i aleshores sabrem que avui farem el cim.

«Quan l'anar per la muntanya ha esdevingut per a molts motiu de la més pura joia, i és allí on viuen les emocions més sinceres; (...) quan el córrer d'ací d'allà per les muntanyes de la nostra terra ha fet que sentíssiu per tota ella el més pur i noble dels vostres afectes; (...) començarà a ballar-vos pel cap, imprecisa i esboirada, la idea de fer alguna escapada i de fugir un dia vers altres terres on també s'alcen muntanyes que són belles i altes i porten corona i llueixen mantell eternal» (1).

Aquest hivern, en estudioses tardes de diumenge, havent llegit Guilera i Bonatti, pensàvem en els Alps, llunyans, inaccessibles. Em refereixo, a part de mi, a en Jaume Soler i en Jordi Sanz. Primer no parlàvem, sols dèiem que vindria l'estiu i calia fer alguna cosa: això volia dir els Alps, però ací acabava tota la concretesa de què érem capaços. ¿A quins Alps volíem anar? Perquè d'Alps, a la nostra ment, n'hi havia molts. Hi havia els heroics, on sols un Whymper podia pujar al Cervi, a un preu altíssim. Hi havia els de les cordes fixes i els refugis plenissims, de les cordades esperant torn per iniciar la via. I els Alps dels teleférics i el turisme, els de l'aigua mineral comprada a pes d'or a l'estació superior de qualsevol funicular de moda. Els Alps del mal temps, descoratjador, perpetu: la pluja menuda, la nevada que ho deixa tot impracticable, la tormenta assassina. Hi ha els Alps dels «campions», grimpaires obsessionats a clavar com més lluny millor el tercer burí, després de la fissura... Hi havia molts Alps, almenys en la nostra imaginació.

Al final en parlàrem i vàrem poder trobar un magnífic terme mitjà: aniríem als Alps, però per dessota els

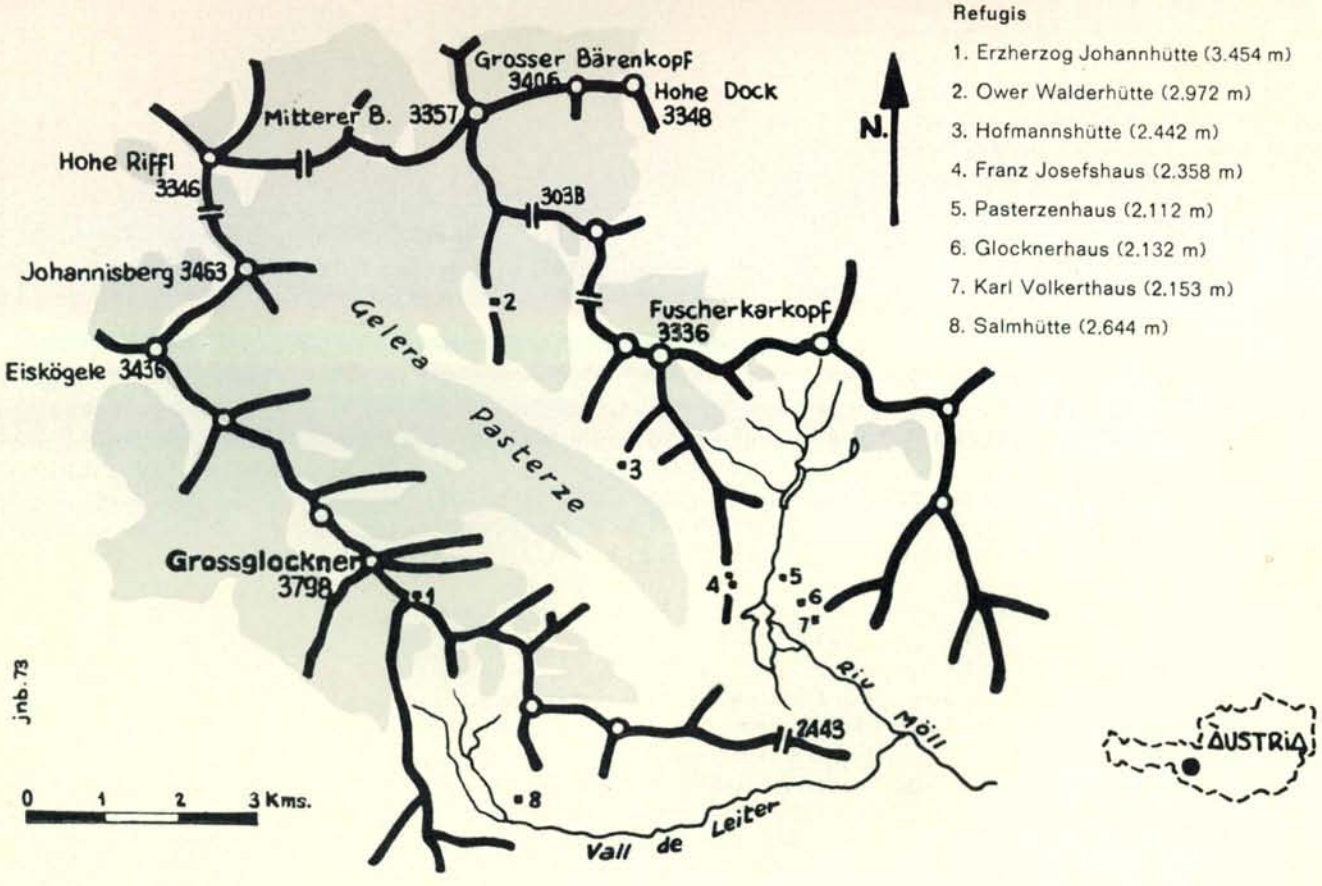

La vall del Pasterze, per on discorre la gelera més llarga d'Àustria, presidida pel Grossglokner. ▼

foto: Aguadé

4.000, als Alps austríacs, i no hi aniríem sols. Ens férem socis del Club Alpí d'Àustria i ens apuntàrem a una de les 164 sortides que, omplint tots els massissos austríacs i les Dolomites, organitzen aquest estiu. N'hi ha de tots tipus: cursos bàsics i superiors de roca i gel, sortides per a iniciats, recorreguts per muntanya mitjana, travessies, etc. La seguretat, garantida per la presència de guies de la Bergsteigerschule a raó d'un cada 2-4 alpinistes, segons la dificultat, és total.

Vàrem escollir la regió del Glocknergruppe, situada a l'Ost-Tirol que presenta com a principals atractius la gelera Pasterze, la més llarga dels Alps orientals, i el Grossglockner, punt culminat d'Àustria amb 3.798 metres. Els cims no són, en general, difícils, almenys per les vies normals. La presència de la gelera i les grimpades dels cims més aguts converteixen, però, la regió en un lloc idoni per a adquirir els coneixements necessaris per moure's amb tranquil·litat a l'alta muntanya, ja que la corda, el piolet i els crampons hi esdevenen indispensables.

Els cims en projecte eren: el Johannisberg (3.463 m), bella cúpula de neu, a la capçalera de la vall; el Hohe Riffl (3.398 m) de pendents suaus; el Hohe Dock (3.348 m), tot ell una cresta de roca, que esdevé de neu al Grosser Bärenkopf (3.406 m); el Mitlerer Bärenkopf (3.357 m); el Fuscherkarkopf (3.336 m) fàcil per la cresta oest i amb una emocionant paret nord de gel; i, finalment, el Grossglockner, l'autèntic sobirà de la regió. Estava projectada també l'ascensió a l'Eiskögele (3.436 m), però se substituí per un recorregut per la vall del Leiter a través del Hohenwartscharte (3.183 m), el Salmhütte i el Stockerscharte (2.443 m), de manera que no crec que perdéssim res en el canvi.

* * *

El temps fou esplèndid. Nosaltres, imaginant que estranys encanteris havien d'esfondrar les nostres il·lusions, esperàvem tormentes sense

A la part més caòtica de la gelera, a l'hora del sol, la marxa esdevé lenta. ▼

foto: Sanz

fi, esporuguits potser pels relats d'un Bonatti al Montblanc o al Lavaredo. Res d'això: un lleuger vent del nord, fresc i sec, ens acompanyà i els núvols, uns pocs núvols al capvespre, sols servien per a donar un petit regust de dubte a l'excursió de l'endemà.

Érem 13 i formàvem un grup bastant heterogeni: austríacs, alemanys, belgues i tres espanyols que ningú no sap d'on han sortit ni amb quina llengua parlen! Vàrem ésser, no cal dir-ho i no ho critico pas, l'element insòlit de l'excursió. El primer dia al refugi el silenci es feia anguniós. Les mirades semblaven dir: «nosaltres no els entenem però, i ells, ¿ens entenen a nosaltres?» Mai no els vam donar raons suficients perquè creguessin que no. Al final es trencà el gel i els parlàrem de Catalunya i el català, del Centre, dels Pirineus... Desgraciadament, el problema de l'idioma fou una barrera que impedí una millor compenetració. Ens mal expressàvem en alemany, anglès i francès, però, de fet, cap d'aquests no servia quan eren ells qui ens parlaven.

A la fi de l'excursió hi hagué diplomes, insígnies, vi i cançons. Un dels guies agafà una guitarra i tots, tret, dissortadament, de nosaltres, entonaren cançons populars i de muntanya del Tirol. Tot plegat ens produí una mica d'enyorança: a casa nostra, malgrat el caire tradicional que atorguem a l'excursionisme, que poques vegades hem escoltat en un refugi autèntiques cançons de muntanya i quantes els americanismes tòpics!

* * *

El refugi Oberwalder està a gairebé 3.000 m d'altitud en un esperó rocós anomenat Gross Burgstall, enmig del circ del Pasterze. Al capvespre les geleres cristal·litzen i la font —no pas font autèntica, sinó sols escorrims de la gelera— no raja. Tot esdevé més blanc. Comença a fer fred, molt de fred, i apareix la lluna damunt el Fuscherkarkpf, la gran piràmide. El refugi, molt antic, està cobert per una munió de fustetes pe-

En acabar el camí, un cartell convida a dur llenya al refugi Oberwalder, a la ratlla dels 3.000; tothom ho fa de bon grat. ▼

tites en forma d'escata, i assegurat per gruixuts ferros, afermats a terra. Els darrers muntanyencs surten a recollir les botes que han deixat assecar al sol. Alguns repassen els ferros o pleguen les cordes mentre d'altres arriben de la vall traginant llenya pel al refugi: és voluntari i tothom ho fa.

Entrem a dintre. Ací dalt, l'activitat acaba d'hora, gairebé amb el sol. Són les 6 i sopem. Se'ns dibuixa un somriure en pensar que lluny que som del país i en el món tan diferent que allí hem deixat, i enyorem, si més no, el menjar de casa i l'aigua de la terra baixa, saborosa. Aviat estem llestos: no n'hi ha gaire. A l'altre cap de taula s'enceta una conversa. El guia parla d'altres excursions, d'altres muntanyes que com a màxim són noms en un mapa, per a nosaltres. Sortim. Fa molt fred i Júpiter s'encén, amb timidesa. De sobte, per art potser del fred i la visió de les geleres, una esgarrifança ens omple. Correm cap a la font, a grants salts. Potser riem. No sabem què dir-nos. Voldríem cridar, folls: és que el vent ens glaça la cara i travessa tota la roba fins arribar a la pell com una pluja molt fina, i estem als Alps i la nit és serena!

(1) J. M. Guilera. **Excursions pels Pirineus i els Alps.**

foto: Aguadé

Primera ascensió a la paret nord de la roca de Narieda

per **Josep Sánchez**

L'escenari d'aquesta ascensió està situat a la vall del Segre, camí de la Seu d'Urgell, a l'alçada de Coll de Nargó, on el riu passa encaixonat entre cingleres abruptes i altives. La roca de Narieda, que s'alça fins a 1.206 metres, és un cap de serrat aïllat i esvelt, i des del seu punt culminant es domina tot el paisatge des d'Oliana fins al pla de la Seu. Per l'est enllaça amb la carena de la serra del Galliner. Pel nord i per l'oest presenta dues parets verticals, de roca calcària compacta i fosca, que emergeixen des del pla i formen un desnivell de més de cinc-cents metres.

Ens havíem mirat la roca de Narieda, que mai no s'havia aconseguit per una via d'escalada, una infinitat de vegades. Fins que me la vaig mirar més detingudament, i em va semblar que em llançava un repte. Aquesta paret, em vaig dir, em convida a una tasca ferma, em dóna cara amb noblesa, com qualsevol bon amic. Em fa veure tots els problemes que és capaç de presentar amb els seus tres-cents metres completament verticals. I per què no s'ha escalat mai?, em pregunto. Heus ací que aquest accident geogràfic gegantí m'ofereix el camp d'acció per a la simbòlica lluita de l'home amb ell mateix. Estic convençut que no és perdre el temps d'esmerçar uns quants caps de setmana en la consecució del seu cim.

Desgraciadament, no estem acostumats a mirar-nos en un mirall com aquest, en el qual ens veiem tan petits i insignificants, i així, encara després d'haver aconseguit la victòria, la nostra imatge continua essent la mateixa.

Avui, des de la pallissa de Ca N'Obac del Grau, amb el company Gil, des de dins del sac, ens mirem la paret i pensem que demà l'atacarem en un darrer i definitiu intent. Tan sols ens cal esperar unes hores més. Mentrestant, sembla que el cel estigui una mica obert, però veiem com es retalla la silueta de la paret. Quan falten un parell d'hores perquè neixi el dia, ens enfilem un cop més pel bosc que ens porta fins al peu de la roca. Pugem a poc a poc, ja que no cal anar de pressa malgrat la incertesa que sempre existeix en una empresa d'aquesta mena. La primera claror de l'alba ens sorprèn escalant el pedestal que equipen les cordes fixes installades en intents anteriors, les quals cobreixen un recorregut de dos-cents metres.

Malauradament l'alba no és gaire encoratjadora, ja que el cel és parcialment cobert de núvols vermells. Això ens fa pensar que potser tindrem mal temps durant el dia, però ara ja no hi ha res a fer. Pujar amb «jumars» per cordes fixes és tan amoïnador com dur i impressionant, però aquesta tècnica moderna facilita l'ascensió per terreny ja guanyat, altrament es perdrien moltes hores repetint el tros que ja s'havia escalat.

El problema principal d'aquesta paret consisteix en la seva verticalitat, ja que es manté, en les seves tres quartes parts, en els noranta graus i alguns trossos són lleugerament desplomats. Vista de la base estant, apareix com un gran pany de roca, sense grans fissures que marquin el recorregut de l'ascensió i, per consegüent, sense possibilitats de clavar clavilles. Però un cop que s'hi és, hi sorgeixen tot un joc de fissures i d'esquerdes que permeten una escalada franca. A causa de la constitució de la roca, aquesta primera ascensió s'ha dut a terme lentament, ja que han calgut diversos intents. Tenint en compte la seva situació a 180 km de Barcelona, dedicar-hi un sol cap de setmana representa un programa massa just, i l'ascensió esdevé un treball sacrificat, en el qual van collaborar els companys Jaume Florensà i Cèsar Martínez, amb qui vaig equipar uns quants trossos de la paret.

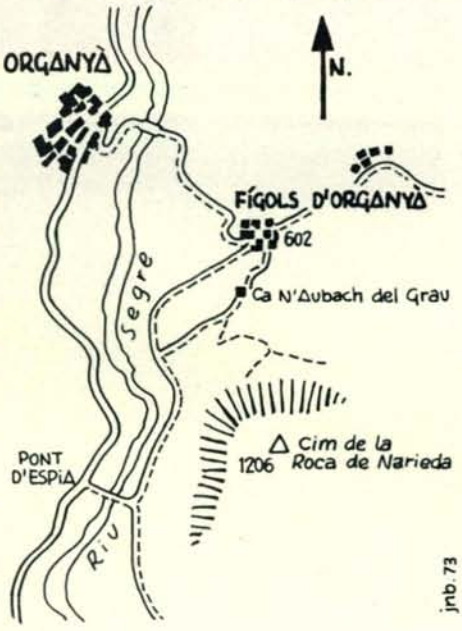

És migdia. Ens trobem al punt més alt aconseguit fins ara, el cel va empitjorant i ja ens anem fent a la idea que tindrem complicacions meteorològiques. No fa vent, però, i confiem que no s'arribarà a desencadenar cap tamborinada: el nostre objectiu és sortir de la paret sense haver-hi de fer cap bivac. Surto com a cap de cordada per acabar un llarg de corda incomplet. La roca ofereix bons recursos per a clavar les clavilles i això ens fa guanyar en poc temps una plataforma que ja sabem que existeix, ja que l'hem poguda observar des de la base estant. Pràcticament, és el segon ressalt que ens ofereix aquesta roca llisa on poder posar els peus amb certa comoditat, ja que en tot el darrer tram hem efectuat set relleus de cordada damunt d'estreps, sense el més mínim recurs de la roca per contribuir al nostre equilibri. Ara recupero amb la corda auxiliar la pesada motxilla que transporta tota mena de queviures, aigua, roba i material d'emergència. Al cap de poc se'm reuneix en Gil. Fem un mos a fi de recuperar energies, que l'esforç mantingut durant tantes hores ens ha fet perdre i tot seguit ordenem la nostra ferramenta i ens disposem a continuar.

En Gil es disposa a obrir via en el tram proper. Ens trobem a uns vint-i-cinc metres d'un gran sostre característic, les grans proporcions del qual el fan visible des de molt lluny. El seu curiós color vermell contrasta amb la grisor de la roca. Surt flanquejant per unes plaques molt compactes i polides, que no ofereixen altre recurs que la utilització del bu-

El problema principal de la paret de la roca de Narieda consisteix en la seva gran verticalitat. ▼

rí. En aquest passatge ha de suar de valent, però aconsegueix d'arribar en una esquerda per on pot pujar més francament. A partir d'ara el veig com clava els ferros de pressa, amb moviments segurs i precisos, malgrat que duu penjats uns quants quilos de material, ja que com que aquesta paret és constituïda per una roca que presenta una trama de petites escletxes i foradets de mides diferents, cal dur una ferramenta ben assortida a la baga del material. Han passat dues hores fins que arriba al nivell del sostre. Ara ens comencen a esquitxar unes gotes de pluja, que cauen d'uns núvols de color de plom que corren tot esbojarrats. Porta guanyats uns trenta metres. Les cordes freguen massa i això fa que hagi d'installar forçosament una nova reunió, encara que el lloc —impressionantment aeri— no és pas gens adequat. En el moment en què es disposa a hissar la motxilla sentim el terrabastall d'un tro: és el preludi d'una forta tempesta. Em disposo a sortir quan comença a caure un xàfec que em va a parar al damunt en passar pel flanqueig de les plaques llises.

L'atmosfera està carregada d'electricitat. Ens trobem ben atrapats al bell mig de la tempesta, sense altra alternativa que prosseguir la nostra ascensió. En pocs moments estic xop del tot, però com que l'escalada en aquest tram és artificial, progresso normalment, amb l'esperança que els ferros que porto al damunt passin desapercebuts pels llamps que creuen l'atmosfera sense parar. Quan supero un primer tram d'uns quants metres em trobo relativament aixoplugat pel gran sostre, el qual mitiga la pluja i evita el seu impacte directe. En reunir-me amb en Gil sembla que la pluja va afluixant de mica en mica. Amb tot, ens trobem en un punt de màxima acrobàcia, suspesos damunt d'un parell de ferros, al caire del sostre, amb el buit immens sota els nostres peus. En Gil em diu que prossegueixi jo mateix a fi que les cordes no s'emboliquin i això m'obliga a fer una filigrana per sota seu.

Cal confiar en els ferros que ha clavat, dels quals depenem completament. A la sortida del sostre el terreny es presenta més franc: és un díedre que puja directament fins al cim. Ens queden un parell d'hores de llum i cal que no ens hi arreplegui la foscor, ja que no hi trobaríem un indret confortable i anem amb la roba molla del tot. L'escalada esdevé contra rellotge, clavo pitons sense perdre temps. La pluja ha cessat, però en lloc seu s'ha presentat un vent molt fort i molest, el qual ens fa ballar dalt dels estreps i se'ns fica fins al moll dels ossos. Em noto el cos cansat i que el fred s'apodera de mi fàcilment. A la fi el díedre perd una mica de verticalitat i la roca ofereix uns relleus que permeten l'escalada lliure. Això fa que sigui més ràpida, però també que calgui anar més amb compte. El nostre objectiu consisteix a trobar-se dalt del cim. En Gil se'm reuneix en una cornisa, d'on ja veiem el final del díedre i el cim. Ens hi

Traçat de la via d'escalada fins al gran sostre que, providencialment, ens servirà d'aixopluc. ◄◄

L'atrevida paret de la roca de Narieda, a la vall del Segre, amb la via d'escalada. ◄

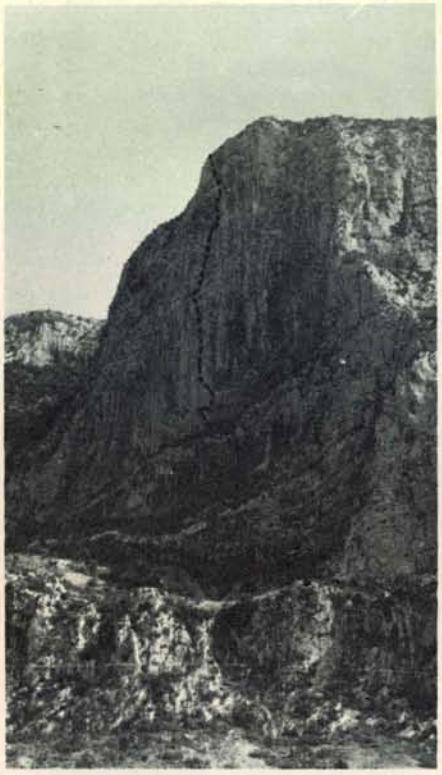

queda, tan sols, un llarg de corda de quaranta metres. Quan el meu company els supera i m'anuncia que ja puc pujar, ja és fosc. Faig aquests darrers metres temptejant la roca, vacillant, però tant és: ens n'hem sortit. Al cap de poc ens donen la benvinguda les roques i el terreny pla del cim. Ho hem aconseguit: ens estrenyem les mans amb l'esperit satisfet per aquesta esplèndida realitat que ens toca de viure. Al cap d'unes hores ens trobarem en un lloc confortable, amb els peus adolorits i les mans erosionades, retuts pel cansament, però en aquest moment no existeix sinó la pau d'aquí dalt, en aquest lloc fabulós on hem aconseguit d'arribar, entre les llumenetes dels estels i les dels poblets d'allí baix, envoltats per l'atmosfera clara i neta que ara regna.

La paret nord de la roca de Narieda resta impassible entre les ombres de la nit, mentre dues llumenetes baixen pel bosc, entre una gran dringadissa de ferros: és la fi d'aquesta diada magnífica.

Fitxa tècnica

L'aproximació es realitza per Organyà i, per una pista de dos km, Fígols d'Organyà, d'on se segueix pel camí de Ca N'Obac del Grau fins a una canal que s'ha de pujar. Aquesta canal guanya una franja de roca per l'esquerra, un cop superada la qual es puja per un fort pendent de bosc i s'arriba en una segona franja de roca que se supera per una bretxa que existeix a la seva esquerra. Des d'aquest lloc, obliquant cap a la dreta, es guanya el bosc final, que ens durà fins al peu de la paret. Aquesta aproximació és d'una hora de camí, aproximadament.

Llargs de corda. 1er: Es pugen cinc metres verticalment (IV). Després es flanquegen uns metres cap a l'esquerra, fins arribar sota un gran bloc, que s'ha de superar verticalment, fins a una gran savina de branques seques, on es fa la primera reunió (V +). 2on: Cal travessar a la dreta uns deu metres (IV). Tot seguit, es continua verticalment fins a la reunió d'estreps (AI) 3er: S'ha de flanquejar a l'esquerra (AI) uns quants metres. El darrer pas és un pèndol Dulfer, per agafar diversos metres verticalment. Després s'ha de entrar a la gran fissura central, pujar-hi uns metres fins arribar en una petita savina on es fa la reunió (IV). 4rt: S'ha de seguir la fissura durant vint metres (AI) i fer una reunió sobre estreps. 5è: Cal prosseguir trenta metres (AI i A2) per la mateixa fissura i fer una reunió sobre estreps. 6è: S'han de guanyar cinc metres verticalment, després es tira obliquament cap a la dreta i després cap a l'esquerra (AI, IV), i es fa una reunió en una savina. 7è: Es flanqueja a la dreta durant vuit metres i després per una fissura vertical (IV, AI, A2). Seguidament s'obliqua a la dreta fins a la reunió (A2) sobre estreps. 8è: S'han de guanyar vint metres verticalment, amb tendència cap a la dreta, fins a una petita cornisa (AI), on es fa una reunió inconfortable. 9è: Cal flanque-

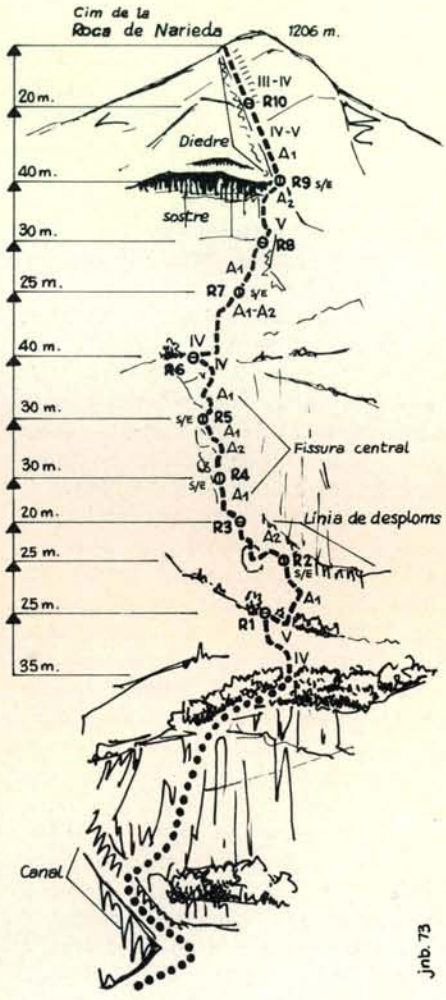

jar a la dreta fins a una fissura-díedre que puja directament fins al gran sostre característic (AI, V, A2), d'on se surt per la dreta (A2). Es fa una reunió d'estreps al mateix caire del sostre. 10è: Es puja per dins del díedre característic durant quaranta metres (AI, IV, V). 11è: Cal seguir pel díedre fins al final de les roques de la paret (IV, III).

La primera ascensió absoluta va ser realitzada el dia 17 de setembre de 1973 per Josep Sánchez i Xavier Gil.

Una excursió a la Sierra Madre mexicana

per **Josep M. Arias i Ventalló**

Tot va començar, ja fa anys, sortint de veure el film de John Houston **El Tesoro de Sierra Madre,** magistralment interpretat pel malaguanyat Humphrey Boghart. Aquella pel·lícula em va causar un fort impacte, tant pel ben portat fil de l'aventura, com pels insòlits paratges on succeïa. Sobre aquest terreny preparat apareix a finals de 1963, en un número de la revista «Connaissance du Monde», un reportatge de J. C. Lambert, titulat «Au Mexique avec les Tarahumaras de la Sierra Madre», que començava dient: «Tarahumaras... Bien plus qu'à l'ethnographie, ce nom semble appartenir a la fiction». I, efectivament, exalta la imaginació pensar que escampats per aquelles muntanyes hi ha en els temps actuals un agrupament humà que no sap treballar els metalls, que fa servir les sagetes, que dorm vestit i s'aixopluga sota les balmes que li ofereixen les roques. Però fins aquí, tot hauria quedat covant-se en la meva imaginació, si no fos que, ara fa quatre anys, a la Cordillera Blanca vaig conèixer un grup de californians del Sierra Club, de San Francisco. I en una d'aquelles vetllades de campament, que tots coneixem, es va sortir a parlar de la feréstega bellesa dels «canyons» (en plural) de la Sierra Tarahumara del nord-oest de Mèxic.

Hom comprendrà la irresistible curiositat per a poder conèixer la Sierra Madre i la seva gent, que vaig sentir a partir d'aquell moment.

Les primeres gestions per anar-hi foren fortament desencoratjadores; ni els mateixos amics meus mexicans no tenien gaires notícies d'aquelles contrades.

Però era evident, mirant sobre els mapes del nord-oest de Mèxic, l'existència, ben marcada, d'un ferrocarril, que sortint de la frontera dels Estats Units, sobre el Río Grande, anava a parar fins a la costa del golf de Califòrnia, travessant la Sierra Madre occidental i precisament a través del territori dels indis tarahumares.

Resultava clar, doncs, que la informació sobre aquest tren era la clau per a poder conèixer aquelles llunyanes regions. Ulteriors recerques m'ho confirmaren: era l'antic «Tren minero» Chihuahua-Pacífico, l'única via d'entrada a la Sierra Tarahumara i a les seves vertiginoses «barrancas». D'altra manera, dalt de cavall des de Chihuahua, eren més de quinze dies...

Aquest antic tren minaire, ara anomenat «Ferrocarril Chihuahua al Pacífico», sortia de Presidio (Texas) sobre el Río Grande, i anava a parar a la Sierra, on servia per a explotar els seus recursos miners i forestals. Modernament, per mitjà d'una moderna obra d'enginyeria (més de 80 foradades i 26 ponts), el govern mexicà l'ha fet arribar fins a Topolobambo, un port de pescadors del golf de Califòrnia.

En un llarg trajecte de més de 900 km hi ha poques estacions, però els seus noms són ja des d'un principi un fort estimulant per a enfilarse sobre els seus vagons: Chihuahua, La Junta (on rep un ramal que ve d'El Paso i Ciudad Juárez), San Juanito, Cueva Espantora, Temblores, El Fuerte... Per endinsar-se cap a la Sierra, hom surt de bon matí de l'estació de Chihuahua (ciutat natal de Doroteo Arango, més conegut per Pancho Villa, aquella força bruta de la naturalesa que tot mexicà encara venera). La ciutat, malgrat trobar-se situada a més de 1.000 metres, està en una depressió desèrtica: el «Bolson del Mapimi», desert de colors vermells i rosats, sense cap vestigi de vegetació, on fins i tot els mateixos nopals refusen de créixer. El tren comença a fer quilòmetres i quilòmetres en direcció sud-oest, i paulatinament guanya altura bo i acostant-se als contraforts de la Sierra Madre. Sense deixar d'anar per un país totalment desert, la proximitat de la muntanya dóna lloc a l'aparició de cactus, en tub d'orgue, que són els típics «castus saguaro», tan abundants al sud d'Arizona.

És a partir de l'estació de La Junta, quan comencem a pujar cap a una regió forestal, on apareix el pi roig, idèntic al del nostre Pre-pirineu, que ja no deixarem durant tota la travessia per la Sierra Madre, i que converteix aquest sistema orogràfic en la reserva forestal més important de tot Mèxic.

El tren va guanyant alçada lentament i entra a la Sierra pel lloc anomenat Sierra Tarahumara, territori dels indis del mateix nom, agrupació primària que ocupa una àrea tan ex-

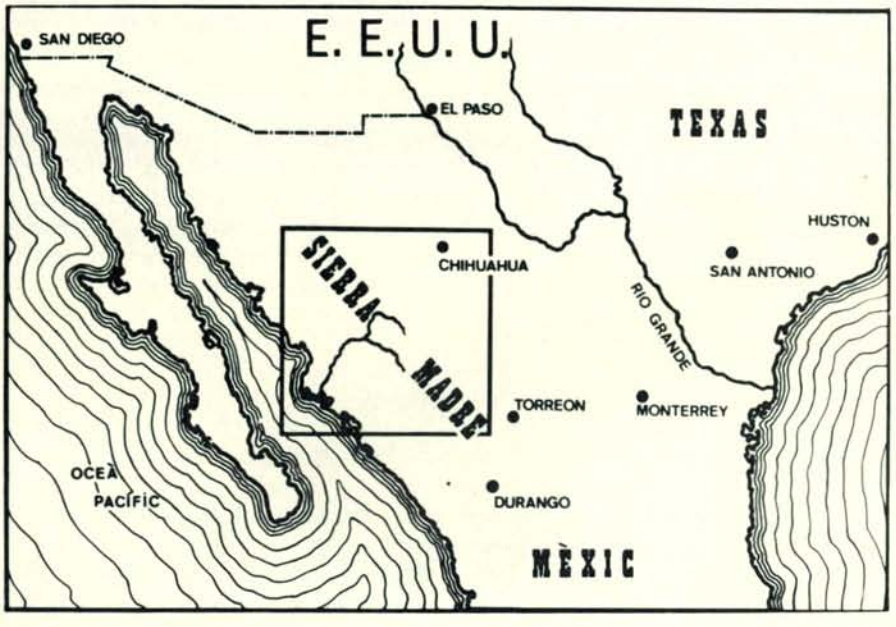

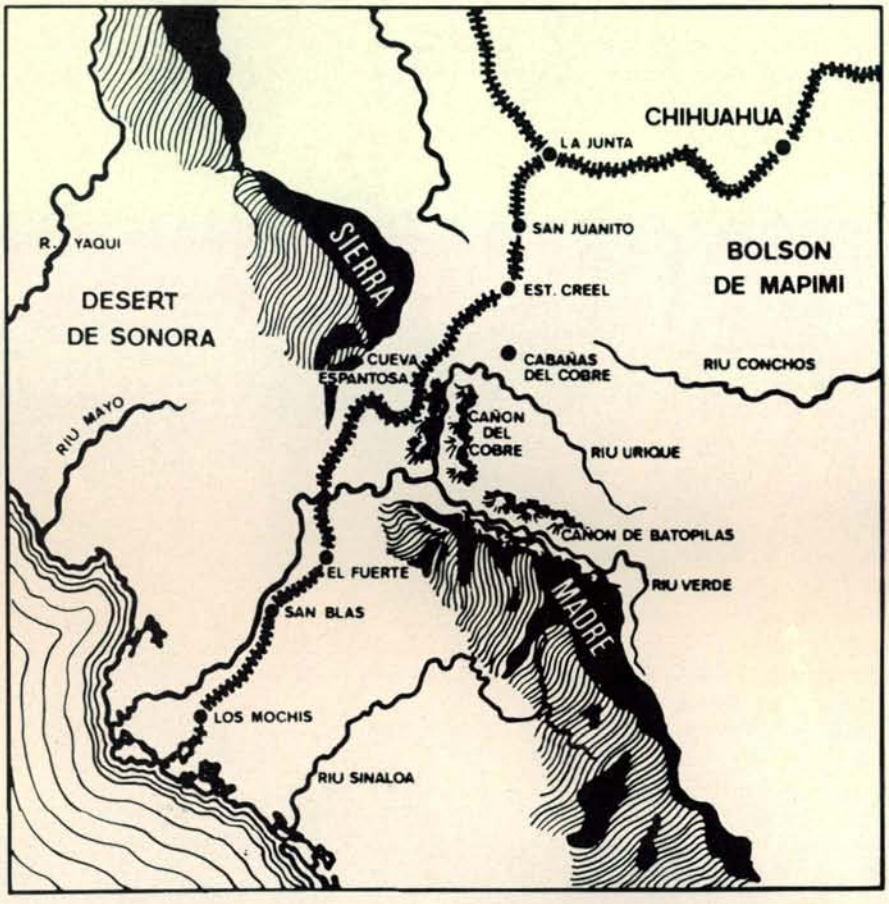

tensa com Suïssa, però que viu escampada per tota la muntanya, sense formar nuclis de població, sinó agrupaments d'algunes famílies, que viuen en cabanes de rajoles de fang i sostre de fusta, o sota les balmes de les roques.

La puresa de l'aire dóna una gran visualitat sobre un horitzó d'infinites carenes, perceptiblement de la mateixa alçada, i malgrat no tenir la sensació de gran altitud, el tren va zigzaguejant per altiplans de boscos situats per sobre els 3.000 metres. De tant en tant, en una clariana, apareix un ranxo més aviat pobre, envoltat de fustes recremades pel sol, on un mestís, dalt de cavall, vigila uns pocs caps de bestiar.

És a l'arribada a les estacions quan el tren s'anima (el Chiuhuhua-Pacífic en els seus 900 km de trajecte només té 10 estacions). La visió de les andanes és d'antologia: indis asseguts per terra, amb la seva típica banda de roba de color al voltant del cap, que els subjecta la llustrosa cabellera. Mexicans de barret ample i pistoles de culata de plata, gesticulant, i com sempre les dones, aquí vestides amb moltes faldilles, carregades de tot, i sobretot de canalla, empenyent els paquets cap a dalt del tren. Una estació com tantes de la nostra terra, però d'un exotisme nou, i tan autèntic, que és una pura delícia per a nosaltres, gent del Mediterrani.

Cap a mitja jornada, el tren xiula fort, avisa «que nos acercamos al Divisadero». El tren fa una parada facultativa de vint minuts al mig del bosc per a poder veure el panorama. Hem arribat al lloc on s'obre el Cañón del Cobre. Saltem del tren, travessem la via i corrent una mica avall, per dintre el bosc, apareix sota els peus una gran fondalada. A 1.800 m sota nostre, al fons d'una graonada de precipicis, hi ha un corrent d'aigua escàs: és el riu Urique, que es va obrint pas, encaixonat entre grandioses parets, però allà on som aquesta esberla de la terra té una amplada de 6 km.

La visió és de la magnitud del Great Canyon del Colorado, sense, però, la gamma de colors que té aquest: blancs del calcari, vermells de les arenisques, foscos de les diorites, amb els seus consegüents canvis, segons les diferents hores del dia, i que fan del «canyon» d'Arizona que sigui, sense cap dubte, la primera meravella de la naturalesa del món.

Però, en canvi, aquí, la fondalada de la «Barranca del Cobre» és d'una impressionant i feréstega bellesa: ni una casa, ni una ànima, només alguns «sopilotes» volant en cercles per sobre nostre. Muralles de roques amb cactus enganxats i despenjats els uns sota els altres fins arribar al fons. Un fons sense camí per a baixar-hi. La vista s'aixeca i s'estén tot al volt, pel sistema de «barrancas» laterals o «desaguaderos» que conflueixen al riu Urique i que es perden fins a l'horitzó, i cadascun dels quals pot sostenir la comparació amb la vall d'Ordesa.

Una nota geogràfica ens en donarà una idea més exacta:

La Sierra Madre Occidental mexicana, que baixa suaument cap a l'est en direcció als altiplans deserts de l'interior de Mèxic, cau, de cop, en direcció oest, des dels 3.000 m fins a les platges del golf de Califòrnia. En aquest vessant occidental de la Sierra, entre els nombrosos rius de curs ràpid que baixen cap al mar, hi ha el riu Fuerte, que es forma de la reunió de dos afluents emissaris: el riu Urique i el riu Verde. Són aquests dos rius els que fomen un complex de «canyons» (més de 20) i que junt amb els seus «desaguaderos» s'estenen i ocupen una àrea gairebé tan extensa com Catalunya. Les més importants són la Barranca del Cobre,

Unes parets abruptes, sense corriols, on s'arrapen les coníferes, formen les grans barrancades del complex d'engorjats de la Sierra Madre. ▼

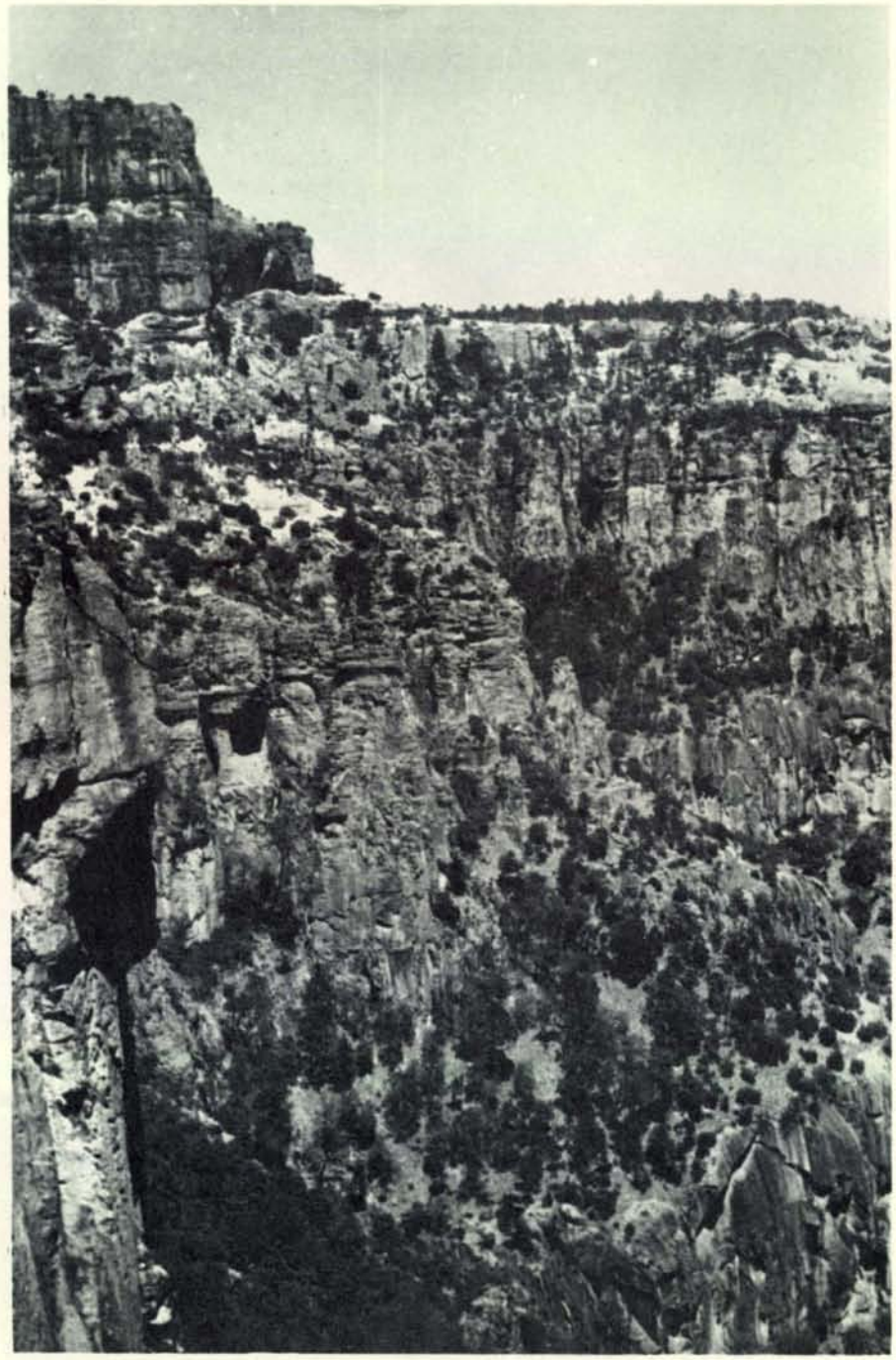

Batopilas, Oteros, Sinforoso, Balojaque, Taracua, etc. El Cañón de Taracua encara no s'ha explorat mai (això l'any 1973), segons sembla a causa de la seva estreta entrada, de la verticalitat de les seves parets i de la fúria que porta el corrent del riu.

És evident que aquesta meravellosa regió està destinada a ser un «Mexican National Park», com diuen els americans.

Ara com ara és per a un turisme dur, només recomanable, en termes muntanyencs, a excursionistes «de la fe». Per anar-hi cal una mica d'obstinació.

A dalt de les «barrancas» la vegetació és de coníferes, com el ja anomenat pi roig, amb cirerers d'arboç de desenrotllament arboriforme i de curiós tronc vermell com la sang, alzines de fulla molt grossa i savines. El sotabosc és net i sec, i permet de caminar per allà on vulguis.

Al fons de les fondalades, la vegetació és gairebé tropical: bambú, tarongers silvestres, orquídies...

A les parets dels precipicis cactus de totes menes, els uns drets com tubs d'orgue, d'altres penjats, molts de morts i ressecs, però que formen en conjunt una botànica estrambòtica i única.

Un nou xiulet del «Tren Minero» avisa que no ens entretinguem i que abans de la nit s'ha de baixar fins a Topolobambo, arran de mar a les costes del Pacífic.

El tren emprèn una davallada amb giragonses, túnels i més giragonses que converteixen aquest trajecte en una obra mestra de l'enginyeria ferroviària.

Els vessants de ponent de la Sierra Madre, un xic més plujoses que la resta del sistema orogràfic, fan que, a mida que el tren perd alçada, va sortint dels boscos de coníferes per entrar en una selva gairebé tropical, i això fa que junt amb el paisatge, muntanyes volcàniques, de turons punxeguts i esveltes muralles tapissades de vegetació de dalt a baix, tinguin una gran semblança amb l'itinerari que es fa anant del Cuzco al Machu Pichu (en la seva segona meitat del trajecte).

A última hora de la tarda deixem els últims contraforts occidentals de la Sierra Madre i ens introduïm cap a la plana costera del Pacífic, una altra vegada també, desèrtica (desert de Sinaloa), on el Chihuahua-Pacífico acaba el seu trajecte en arribar de nit a Topolobambo, ja sobre el mar. S'imposava conèixer amb una mica més de detall la regió

La visió que ofereix la Barranca del Cobre és de la magnitud del Great Canyon del Colorado. ▼

Les fondalades dels engorjats de la Sierra Madre són d'una bellesa feréstega i impressionant. ▼ ▼

dels «canyons», cosa que només pot fer-se prenent com a base les anomenades «cabañas del Cañón del Cobre», cosa que fa necessari retrocedir camí amb el mateix tren, fins a retornar a l'estació Creel, a la meitat del trajecte del golf de Califòrnia a Chihuahua. A l'estació Creel (ambient «western» pur, que avui dia ja no es troba ni al mateix oest americà) hom es trasllada en tres hores a les «cabañas», lloc base per a fer diverses excursions fins als «dïvisaderos», que són proes rocoses al final dels boscos i que queden com balconades sobre les «barrancas».

Baixar al fons d'aquests barrancs és impossible, car no hi ha camins, tret dels llocs on, a baix del precipici, hi ha alguna explotació minera.

Aquest és el cas del Canyon de Batopilas, al fons del qual, amb binocles, hom pot descobrir un establiment miner.

Vam preguntar al guia què era i digué que es tractava de la mina de plata La Bufa, on viuen 25 miners que només pugen cada tres mesos a fer el recapte.

La riquesa minera de la Sierra Madre és proverbial, certa en molts casos i pura fantasia en molts d'altres. En aquest mateix Canyon de Batopilas que contemplava de dalt estant va existir una mina anomenada La Nevada, que donava una plata tan pura que no calia «processar-la» per a poder-la treballar tot seguit, i que proporcionà una fortuna a un miner anomenat Ángel Bustamante, i que un cop ric es va anomenar «Marqués de Batopilas».

A primers d'aquest segle fou explotada de nou per un enginyer-aventurer americà anomenat Shepherd, que encara en va treure una altra fortuna, avaluada en dos milions de dòlars.

Actualment ensorrada, els gasos impedeixen l'entrada a les seves abandonades galeries.

Altres minerals hi són abundosos: es troba coure natiu pur, a flor de terra en la Barranca del Cobre, així com la uranitita, que s'ha trobat al Canyon de la Sinforosa, confirmant i exaltant la llegenda del «Tesoro de Sierra Madre».

I els indis? Els indis tarahumares se'ls veu poc, viuen escampats i es reuneixen com a màxim cinc famílies. Durant el bon temps viuen en els boscos on construeixen cabanes de fang i fusta. A l'hivern baixen al fons de les «barrancas» i s'aixopluguen sota les balmes naturals que els ofereixen les roques, a les quals afegeixen una paret protectora, idèntica en aspecte al que ofereixen els nostres Òbits de Sant Llorenç del Munt.

La seva alimentació és el blat de moro, els pèsols i les carbasses, a què afegeixen els fruits silvestres del bosc. De carn poca. Això sí, es mengen tot allò que maten: serps, llangardaixos, rates de bosc. És proverbial l'habilitat dels tarahumares a matar ocells al vol, amb un encertat cop de roc. Van quasi sempre acompanyats d'algun gos, i aquest sí que no sé pas què menja.

Els indis tarahumares, habitants de la Sierra Madre, viuen en un aïllament total que els ha permès d'arribar en l'estat en què es troben en ple segle XX. ▼

Absent de les cultures, que segons us expliquen al Museu d'Antropologia de Mèxic florien al sud-oest dels actuals Estats Units, anomenades en els seus principis cultures del desert o «Oasi Amèrica» i que fonamentalment eren tres: Anasasi, Mogollon, Hohokam, i que en fusionarse als començaments de la nostra era, varen donar lloc a les anomenades cultures dels indis Pueblo, els tarahumares segueixen en un estat quasi idèntic a aquests últims avantpassats seus.

Amagats a les seves muntanyes, allunyats dels mestissos, més perillosos per a la seva supervivència que els mateixos blancs, han quedat en un total aïllament que és el que els ha permès d'arribar en l'actual estat en què es troben en ple segle XX. Són les característiques geogràfiques del país del qual estem parlant les que han jugat el principal paper per a guardar els seus habitants de la influència exterior.

Aquesta terra tan aspra és la responsable que els tarahumares siguin els més primitius dels indis nordamericans. No hi ha carreteres, i com que l'aire tèrbol que s'origina entre els enlairats altiplans i els profunds «canyons» fan l'exploració aèria extremadament atzarosa, aquest mitjà, tan efectiu per arribar a regions aïllades, no s'ha pogut portar a terme, de manera efectiva, sobre la Sierra Tarahumara.

D'acord amb les seves llegendes, originàriament, els tarahumares «van baixar del cel portant blat de moro a les orelles». Hom diu que el gran grup dels indis apatxes originàriament també havien viscut, com ells, a la Sierra Tarahumara, però a diferència d'ells, els apatxes (mescaleros, txiricagües, etc.) sempre estaven a punt per a embarcar-se en l'aventura de la guerra. La llegenda diu que els apatxes abandonaren aquestes muntanyes, fa uns set-cents anys, en direcció nord-est, cap a Arizona. D'acord amb la tradició, els apatxes mantenien peregrinacions anuals al seu primitiu «hàbitat», fins a temps bastant pròxims.

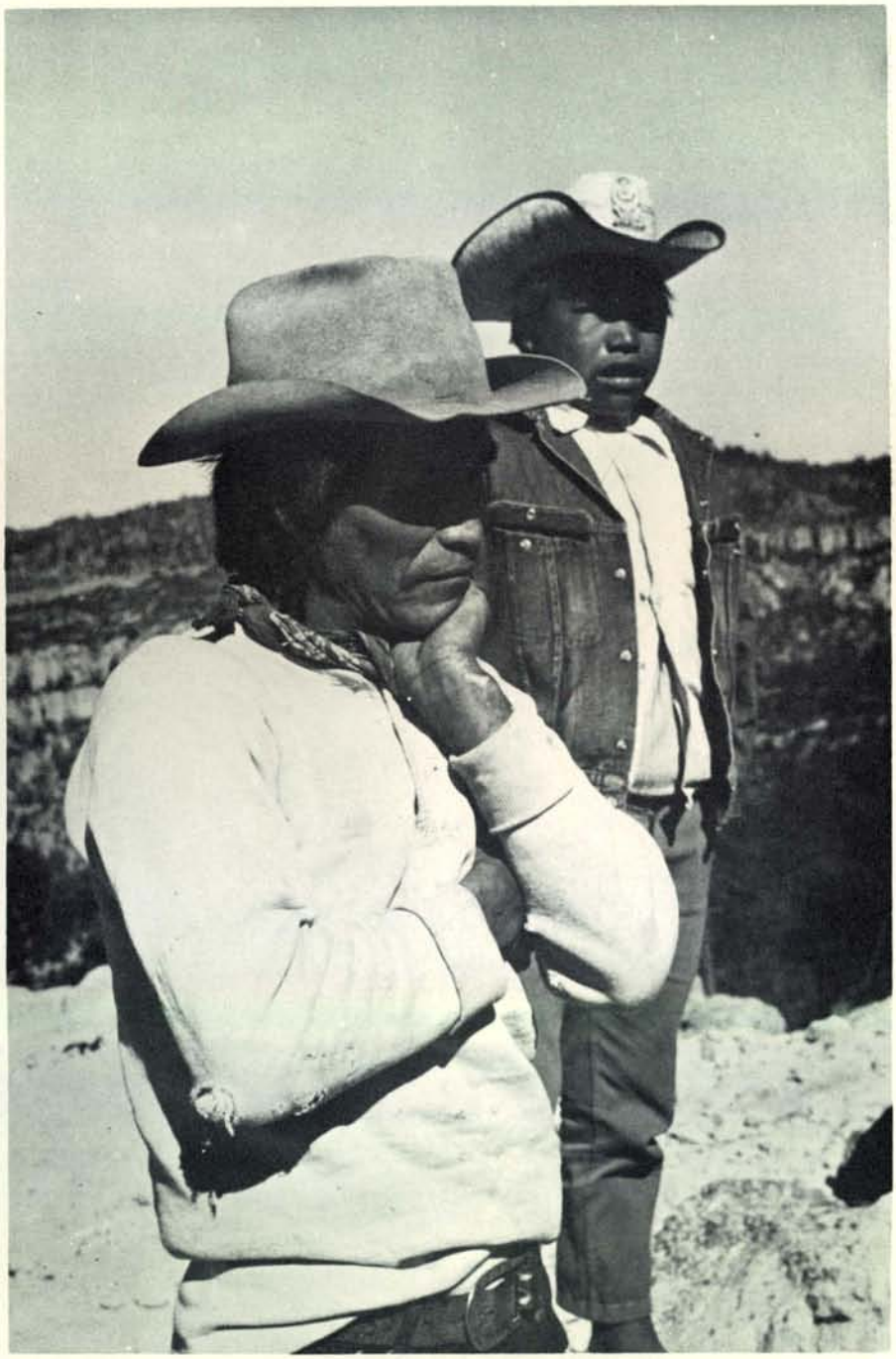

Una cosa és certa: fins a la seva quasi total desaparició, els apatxes feren dels seus territoris d'Arizona i Nuevo México llargues corregudes anuals (de cacera o depredació), i ho feien tot al llarg de les muntanyes de Chiso a l'oest de Chihuahua. ¿Seguien un vell camí de peregrinació que conduïa els apatxes a les seves ancestrals vivendes: les coves de la Sierra Tarahumara?

Com que les famílies viuen bas-

Un gos escanyolit i secardi acostuma a ser un company inseparable dels indis tarahumares. ▼

tant separades, de tant en tant es reuneixen per celebrar les anomenades «tesguinadas», festes familiars que donen prestigi a aquell qui les ofereix, segons el nombre d'indis que s'hi inviten i la quantitat de «tesguino» que s'hi consumeix. El «tesguino» és una beguda forta, a base de blat de moro germinat, trinxat amb blat i fermentat des d'un mes abans dintre d'unes olles de terrissa. Les borratxeres hi són fenomenals.

És proverbial la resistència que tenen per córrer per les muntanyes. El nom amb què entre ells s'anomenen no és de tarahumara, ans el de «raramuri», que vol dir «peus ràpids». El somni daurat d'un jove tarahumara és de convertir-se en un gran corredor de «rarasipari» o «daipu».

Aquesta competició esportiva que s'acostuma a celebrar abans de les «tesguinadas» consisteix en l'esgotadora cursa de donar cops de peu a una pilota de fusta a través del bosc, durant dos o tres dies, il·luminant-se de nit amb torxes de fusta d'«ocote», descansant solament breus moments i alimentant-se amb petites quantitats de farina de blat de moro i amb «butons» del cactus «Peyote» que porta com a principi actiu la mescalina, una droga al·lucinògena.

A tot el llarg del trajecte hi ha vigilants que s'encarreguen que es compleixin les regles del joc i que els espectadors no enredin la cursa amb pràctiques màgiques.

Les senyores també fan llargues curses, de caràcter així mateix competitiu, però elles ho fan per mitjà de l'elemental joc d'empènyer un cèrcol amb un bastó.

Escampats a tot el llarg de la Sierra Madre, es calcula que encara n'hi ha més de 50.000, però a poc a poc el seu nombre va disminuint. Les estadístiques de vida, entre ells, són escruixidores. Dos de cada tres nascuts, i força mares, moren de part; tres de cada cinc sobrevivents no arriben als cinc anys, i els que passen rarament arriben a complir els 50 anys.

Els parts són per a la dona tarahumara terriblement primitius i molt sovint una tràgica experiència. Durant l'embaràs les dones trien el lloc on naixerà el fill. Busquen un arbre amb branques baixes, on just arriben aixecant els braços. Quan arriba el moment, la mare va cap a l'arbre escollit, i sota mateix de les branques fa un llit amplíssim amb fulles seques. Aleshores, penjant-se d'una branca, pareix. El nen cau sobre les fulles al peu de la mare, i aquesta amb dues pedres com a ganivet talla el cordó umbilical. Si la criatura sobreviu i la mare no es mor per hemorràgia, s'emporta l'infant cap a casa i reprèn les seves activitats immediatament. El pare s'emborratxa tres dies seguits.

Des del punt de vista religiós els tarahumares foren superficialment evangelitzats per missioners jesuïtes durant els segles XVII i XVIII. El primer contacte amb aquests indis l'establí el pare Juan Fonte l'any 1607, pel costat sud de la Sierra. Més tard, un altre missioner jesuïta, el pare Salvatierra, s'introdueix a la Sierra Madre per la regió de les grans «barrancas», i fou el primer europeu que va descobrir la fantàstica Barranca del Cobre.

Encara ara queda en peu la missió de Samachique, de més de 300 anys d'antiguitat, situada al fons de la Barranca de Casurare.

En realitat la seva religió és vaga, no tenen cap divinitat en particular. Tenen els seus bruixots, que amb les seves bosses de pedres penjades al coll fan de sacerdots i metges, i res més.

Certs narracions, recollides el segle passat, ens informen del culte que ells no han deixat mai de dedicar al Sol i a la Lluna, els dos «límits» del món.

I això lliga perfectament amb la inesborrable vetlla de Dijous Sant que vaig passar a les Cabañas del Cobre junt amb els indis tarahumares: Tan aviat com aparegué la Lluna plena aixecant-se per sobre el bosc, començaren a sentir-se els tambors per diferents llocs de la muntanya. Ara dels boscos de dalt de les carenes, ara des de baix de les fondalades, ara sentint la remor a darrera, ara pujant del fons d'un precipici...

Això durà tota la nit, fins que en despuntar l'alba parà en sec. «Què és això?», vaig preguntar al patró de les cabanes. «Són els indis que celebren el Dijous Sant».

Excursionisme al nord-est dels Estats Units

per **Ellis Wallach**

Fugint de les grans aglomeracions urbanes, els habitants del nord-est dels Estats Units cerquen el contacte amb la natura a les regions muntanyoses del sistema dels Apalatxes. ▼

Més de catorze milions de persones viuen a la ciutat de Nova York i els seus suburbis. Ací a Barcelona sovint m'han demanat: «On van els de Nova York quan volen fer una excursió al defora o escalar una muntanya?».

Sorprenentment, en menys d'una hora, en automòbil o autobús, hom pot arribar, amb els amics o tot sol, a les rostes muntanyes que s'eleven 400 metres sobre el nivell de la terra plana circumdant. Una de les àrees a recórrer, és un parc estatal de 40 per 25 km d'extensió, travessada per camins i corriols marcats, pigallada de llacs i amb poques carreteres. A l'hivern, quan la neu barra fins les poques carreteres i el glaç cobreix els llacs, els caminadors segueixen sovint els viaranys en esquís o raquetes. Pot semblar estrany als barcelonins de sentir a parlar d'aquesta neu, car Nova York és situada a la mateixa latitud que Barcelona, però és que, amb tot, no té una protecció com la dels Pirineus. Hi ha també diversos altres parcs o àrees de bosc de propietat privada que són oberts als caminadors, dins aquest cercle a una hora de la gran ciutat.

No hi ha entitats com el Centre. Tanmateix hi ha grups independents de diverses proporcions i objectius, alguns dels quals amb extensions de territori per a llurs reunions. Al voltant de 45 clubs són representats a la New York-New Jersey Trail Conference, aliança que aplega entitats amb preocupació per la conservació de la muntanya en l'estat natural. El més important a Nova York és l'organització local de l'A.M.C. (Appalachian Mountain Club), que arriba a 2.000 membres i és l'entitat a la qual pertanyem. És clar que les muntanyes dels voltants de Nova York són interessants per a les excursions ordinàries, però, ¿on van els alpinistes, esquiadors i acampadors? La majoria d'europeus pensarien en les Muntanyes Rocoses. Les muntanyes occidentals dels Estats Units i el Canadà són més elevades que no pas els Alps i cobreixen una gran extensió, però és molt fàcil d'oblidar la magnitud dels països. Les Muntanyes Rocoses són aproximadament a 2.500 km de l'Oceà Atlàntic i són excessivament escampades, si no és per als estats de l'Oceà Pacífic. Els americans de la costa de l'est troben més fàcil d'anar a Europa que no pas a les Muntanyes Rocoses. És que tenen alguna cosa més atractiva prop de casa?

Menys de dues hores de viatge en autopista des de la ciutat de Nova Nork us porta a un gran parc estatal, el parc de Catskill Mountains, a uns 1.000 metres d'alçada. El fet que els habitants de ciutat treballin cinc dies setmanals i passin amb un dinar lleuger al migdia, els facilita de deixar la ciutat el divendres a la nit i tenir ordinàriament un llarg cap de setmana. Usant automòbils particulars, esquiadors, excursionistes, canoistes, acampadors i escaladors, fugen de la ciutat vers les muntanyes i rius. Per a la gent de Nova York, les White Mountains (que més tard descrivim) són massa allunyades, fora si es tracta de lleures més llargs, però les serralades de Catskill i Adirondack són prou properes. El lloc més conegut en aquesta darrera serralada, és situat a Lake Placid, que ha estat usat per a esports olímpics d'hivern. Aquestes dues regions muntanyoses de l'estat de Nova York, són part de l'anomenat Sistema Muntanyós dels Apalatxes.

Les Muntanyes Apalatxes són molt arcaiques: se'ls estima una antiguitat de 400 milions d'anys. Un temps havien estat molt altes, però els anys les aplanaren fa molt de temps, gairebé al nivell de la mar. Un impuls les elevà de bell nou, formant una altiplanície al mateix temps que els Pirineus. Els plegaments muntanyosos originals foren desbastats i es produïren valls i carenes en direcció de nord a sud, les quals prengueren una extensió de més de 3.000 km que va des de l'estat de Maine, al nord, fins a Geòrgia, al sud, amb una amplada que arriba a 500 km. Les restes dels vells pics no tenen gaire alçada, comparant-les amb les muntanyes del món. Les alçades màximes tenen cap a 2.000 metres, les més conegudes de les quals són Mount Katahdin (1.600 m.) i White Mountains (2.000 m.) al nord, i Smoky Mountains (2.030 m.), al sud. Llur qualitat especial és que són prop dels centres poblats de l'est, i moltes són completament isolades dins la plana. Es

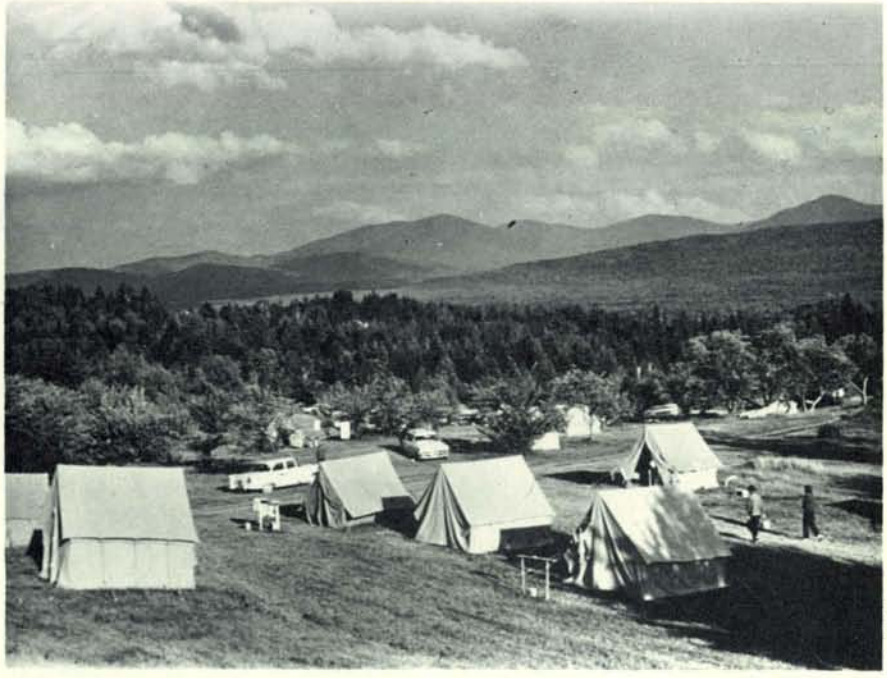

foto: Wallach

troben entremig dels freds vents del Canadà àrtic i els del calent Oceà Atlàntic, i produeixen les neus d'hivern i les pluges estiuenques que donen com a resultat rius cabalosos, boscs espessos i neu per als esports aquàtics, l'esquí i l'excursionisme.

Mount Katahdin, per exemple, és tot aïllat com Montserrat, però diferentment d'aquest, conserva una capa, gairebé permanent, de boira a l'estiu i de glaç i neu a l'hivern. L'ascensió, en qualsevol època, fins pels viaranys ben marcats, resulta perillosa, a causa de sobtats canvis de temps. El recorregut vers el cim pot ésser fet en un dia, sobretot pels corriols fets a la roca, al dessobre del nivell inferior d'alts arbres i espès sotabosc. A l'estiu, he estat esperant a la base de la muntanya, que el temps s'aclaris, durant dies sencers, abans que els guardaboscs de l'estat obrissin els camins. Mentrestant, donava bo de contemplar la natura salvatge. Els llacs, plens de peix per al pescador, i els boscs amb salvatgines com el dant, l'ós, el castor, el cérvol i els grans ocells (oques, ànecs, colimbs, cabussots). El cabussot és un ocell tan gran com un cigne que neda per dessota l'aigua llargues distàncies. Un dia, mentre jo anava en canoa per un llac proper a Mount Katahdin, aquest gros ocell, negre i tacat de blanc, va sortir de l'aigua, em va guaitar durant un minut i llavors va desaparèixer de nou en les pregoneses del llac. Al cap de poc treia el cos altra vegada a la superfície, a una distància de 50 metres més enllà. El cabussot s'anomena **loon** en anglès, mot que alhora significa ximple. També l'anomenen «great northern diver», és a dir, el «gran cabussador del nord» Al vespre, es poden sentir cridant-se l'un a l'altre, amb la rialla com d'una persona histèrica: tremolosa i estranya. Els animals no són percaçats i per això no temen els humans. Seguint la vora d'un llac poc profund, no és rar de veure una família de dants, els mascles més grans que un cavall i amb enormes banyes com pales, pasturant despreocupadament l'herba llarga. Grans óssos negres visiten cada vespre el munt de deixalles, ignorant la gent que s'aplega per veure'ls amb atenció, des d'una bona distància.

Mount Katahdin és conegut, altrament, per un fet. Al cim, un pal de senyals anuncia el començament de l'anomenat Appalachian Trail (T.T.), nom que significa «camí de les Mun-

L'"Appalachian Trail" o Camí de les Muntanyes Apalatxes té un recorregut ininterromput de més de 3.000 Km reservat per als qui volen anar a peu. ▼

Les alçades màximes del sistema muntanyós dels Apalatxes voregen els 2.000 m. ▶

foto: Wallach

tanyes Apalatxes». Aquest camí continua 3.000 km vers el sud, sense interrupció, i ha estat concebut solament per als qui caminen. Fa 80 anys que un grup de gent de Boston, amants de l'aire lliure, formaren una organització que preservés el caràcter de les Muntanyes Apalatxes. El grup esdevingué l'Appalachian Mountain Club, amb el quarter general a Boston i amb branques per tot el nord-est. Comprant terres, acceptant donatius, encoratjant els estats i els governs nacionals a desenvolupar parcs, i també estimulant d'altres grups a fer el mateix, han reeixit a desenvolupar i preservar llur sistema de camins. El camí principal evita qualsevol carretera, però enllaça amb el sistema de dreceres i altres corriols secundaris. Arriba a 50 km de la ciutat de Nova York.

Un Acte del Congrés va fer un monument nacional de tot el conjunt de camins, fa menys de cinc anys. En aquesta avinentesa, centenars d'excursionistes —jo mateix hi era— van marcar itineraris en el camí amb grans papers blancs, mentre avions de reconeixement volaven per sobre, fotografiant i observant el camí des de l'aire. La seva longitud total de 3.000 km. continuarà per sempre lliure de cap mena de construccions. Un comitè de totes les organitzacions d'activitats en la natura, supervisa el camí i designa les funcions per al seu manteniment. A l'àrea de la ciutat de Nova York, cadascun dels clubs locals és responsable d'una secció del camí o viarany secundari. Almenys una vegada l'any, un equip de treball format d'excursionistes, va seguint una part del traçat amb podalls, pales, serres, destrals i pintura i pinzells, per tal de netejar-los i senyalar-los. Tot el treball, naturalment, és voluntari. L'A.M.C. té un encàrrec especial en la cura d'una gran extensió de terra a les White Mountains, on conjuntament amb l'Estat de New Hampshire, ha construït nou o deu refugis, on poden dormir i menjar fins a 50 persones. Solament un d'aquests refugis és situat en una carretera. Aquest i la resta són connectats per camins a una distància d'un dia de marxa. Altres parts d'aquest Appalachian Trail posseeixen cabanes, aigua o terrenys de càmping. Els caminadors registren llurs excursions signant en un llibre desat en una bústia al costat del camí. N'hi ha molts que han completat la ruta sencera sovint en un any, durant els pocs mesos de bon temps. És tot un honor de fer-ho i hom se sent tot orgullós portant l'especial ensenya de l'A.T.

L'A.M.C. és el club major i més antic de l'est, però es limita als estats al nord de Washington. L'entitat té un centre a Boston, però les diferents branques menen llurs propis afers. Nova York, per exemple, té comitès que es reuneixen regularment i organitzen separadament llurs activitats, anàlogament al que s'esdevé al C.E.C. El grup d'escaladors tècnics és petit, però té un programa d'entrenament i coordina les seves activitats amb l'Alpine Club of America, a les ascensions més serioses. El programa del club no inclou espeleologia, cinema, mineralogia, botànica o cant coral, com a activitats socials.

Gran tenda menjador en un campament instal.lat en un bell paratge de l'estat de Maine, a l'extrem nord dels Apalatxes. ▼

A menys de dues hores d'autopista de la ciutat de Nova York es pot practicar el canoisme en un gran nombre de rius petits i ràpids. ▼

Tanmateix, hi ha d'altres clubs que s'especialitzen en aquestes activitats. El gran nombre de rius petits i ràpids, forneix una base per al canoisme. Un altre esport molt comú als Estats Units, és l'observació d'ocells. A la primavera i la tardor, moltes espècies de petits ocells acolorits, o de grans ocells aquàtics, emigren a través de les Muntanyes Apalatxes o dels corrents d'aigua litorals, i s'adrecen vers els terrenys de niada del nord, o bé retornen a l'escalfor del sud. Els anomenats **santuaris** i les àrees salvatges són assetjats pels amants de l'ornitologia, amb telescopis, càmeres, aparells magnetofònics i llibres sobre el tema. Hi ha un **santuari** d'ocells aquàtics dins els límits de la ciutat de Nova York, molt a prop de l'aeroport Kennedy. Una societat d'ornitòlegs ha estat prou capaç d'evitar l'extensió de l'aeroport dins els dominis del **santuari:** es tracta de l'Audubon Bird Society. No cal dir que la conservació de la Natura és una important funció dels clubs d'activitats a l'aire lliure.

Molts membres es traslladen a llocs interessants, tots sols o en petits grups. Hi ha hagut viatges amb regularitat al Nepal, les Muntanyes Tatra, Suïssa, Anglaterra, illes del Caribe, Alaska, Hudson Bay, durant els darrers cinc anys. Resseguint números recents de la revista semestral, hi he trobat dos articles sobre els Pirineus, un dels quals esmentava el C.E.C. Aquests viatges foren fets amb la intenció de caminar o practicar el canoisme, no pas per escalar.

El viatge al Nepal incloïa aproximadament 20 persones (algunes d'almenys 65 anys d'edat), les quals caminaren des de Katmandu fins al peu de l'Everest (a una alçada d'uns 5.000 metres), assoliren alguns petits cims i retornaren al punt de partida en uns 30 dies.

Aquells qui visitin Nova York o Boston seran ben rebuts si s'adhereixen a les activitats programades de l'A.M.C., posant-se en contacte amb el club per telèfon.

A l'oest, un dels clubs familiars al C.E.C. és el Sierra Club, el butlletí del qual pot ésser consultat a la Biblioteca del Centre.

foto: Wallach

foto: Wallach

Sant Esteve de Tavèrnoles, o l'harmonia

per **R. Garcia i Piñol**

És cosa freqüent de veure com la geografia, quan resulta suggestiva, ajuda a prestigiar els mateixos monuments als quals serveix de base. Tot allò que és montserratí de naixença, posem per cas, ja resta ungit per l'espiritualitat de la muntanya i cobra, per aquest fet, un major interès. És el cas de tantes ermites escampades pels boscos de Montserrat.

La Plana de Vic i la seva rodalia, de forma semblant, gaudeixen d'un prestigi artístic i literari, com pocs en trobaríem al terrer català. Hi transitaren una colla de poetes i pintors, que hi trobaren abundor de temes en què inspirar-se. De l'arquitectura romànica n'han restat mostres força interessants, i la que avui duem al comentari, n'és la més feliç plasmació, tocant al sentit de la proporció (absis-campanar) i a l'aplicació ornamental.

L'església física

Hom és temptat, a voltes, de preguntar-se com hauria de ser, quines característiques caldria que presentés una església de l'època que comentem, per a poder considerar-se «completa», és a dir, que oferís tots els atributs que tipifiquen l'estil romànic. En pocs mots, crec que hauria de ser, primer, de planta basilical (tres naus); segon, amb volta de mig canó; tercer, amb absis ornats amb arquets i ressalts (lesenes); i quart, amb campanar de base quadrada soldat a l'edifici. No isolat com els campanars d'Itàlia, o de la vall del Ticino a Suïssa.

Aquesta composició ideal resulta difícil de trobar a Catalunya, i la de Sant Esteve tampoc no n'és cap. Però ofereix, en canvi, el prodigi de la proporció i l'harmonia entre dos conceptes que informaren els anhels constructius de l'alta Edat mitjana.

D'una banda, el concepte horitzontalista de repòs, expressat per la nau allargada amb la coberta a doble aiguavés, i l'absis que es remata en mig con. D'altra banda el concepte verticalista representat pel campanar, que arrencant del sol, vol fugir de la terra com simbolitzant una necessitat d'elevació espiritual.

Ambdós elements formen el binomi nau-campanar, i vénen a definir un ideal estètic que a Tavèrnoles se'ns dóna en modesta versió rural. El campanar de cadireta o d'espadanya, tan familiar a casa nostra, és un altre símbol, però aquest de pobresa...

Els campanars prenen grandioses dimensions, a les escoles romàniques de Rhenània (Alemanya), Normandia i Borgonya (França), i Lombardia i Toscana (Itàlia). De fet, aquests elements vénen a representar la puixança material de les monarquies regnants en aquells països als segles XI i XII.

L'humil campanar de Sant Esteve, lligat al mur de migdia, i en física proximitat a l'absis, és tot un poema. L'harmonia se'ns hi dóna, no solament en els volums, sinó també en l'ornamentació rica i expressiva. L'absis ran de cornisa, exhibeix una renglera de bucs o finestres cegues, que s'enfonsen al mur introduint una zona de clarobscurs, desgruixant així tot el parament. El qual a més, compta amb lesenes o ressalts que n'accentuen la plasticitat.

El mateix desgruixament es prolonga pel mur perimetral. I la mateixa alegria decorativa puja pel campanar, deixant horitzontalment en el primer i el segon pis, altres rengs d'arquets cecs llombards, els quals no s'han de

L'absis de Sant Esteve de Tavèrnoles exhibeix, ran de cornisa, una renglera de bucs o finestres cegues, que s'enfonsen al mur i hi introdueixen una zona de clarobscurs. ▼

El campanar de Sant Esteve, arrencant de la terra, com volent-ne fugir, simbolitza una necessitat d'elevació espiritual. ▼

confondre, car tenen menys profunditat, amb les finestres cegues de l'absis. Uns frisos en forma de dents de serra exornen igualment l'esmentat campanar, del qual mereix destacar-se les bellíssimes finestres geminades, separades per delicades columnetes rematades per capitells trapezoïdals.

Una petita nota discordant s'adverteix en el conjunt que estem comentant, però que no és d'estructura ni d'ornamentació, sinó simplement de «color».

Es tracta de la nau que es troba coberta amb teules, mentre el campanar i l'absis, ho fan amb pedra plana. Això produeix una petita diferència de tonalitat cromàtica a les cobertures esmentades.

Corollari

La geografia vigatana té en Sant Esteve de Tavèrnoles el protagonista més representatiu d'un art que, com el romànic, és l'únic que avui és capaç de fer girar l'esguard als més insensibles a qualsevol altre missatge estètic.

Aquesta mena de fascinació que exerceix l'art segleonzè, es fa perceptible a Sant Esteve, amb la complicitat d'una Naturalesa ben dotada i humanitzada. I són les famílies pageses tothora presents entorn del monument, les que ens parlen de la continuïtat històrica del nostre poble. I les que ens expliquen l'atracció que sobre la sensibilitat collectiva exerceix l'arquitectura de l'estil romànic.

Retall d'història (Doctor Junyent)

Cap a l'any 1069 era erigida l'església, sota els auspicis del vescomte d'Ausònia. En 1078, el noble Ramon Folch, a qui s'havia reconegut el domini del temple, en féu donació als canonges de Vic.

L'edifici va sofrir algunes modificacions, entre les quals notem l'aixecament de la volta que cobria l'única nau, i la construcció d'una nova porta. Remarquem que ambdues reconstruccions no lleven a Sant Esteve res de la seva expressió de conjunt, la qual manté, íntegrament, la seva empremta original. Les modificacions tingueren lloc l'any 1728, en què la porta que s'obria al mur de migdia va restar tapiada.

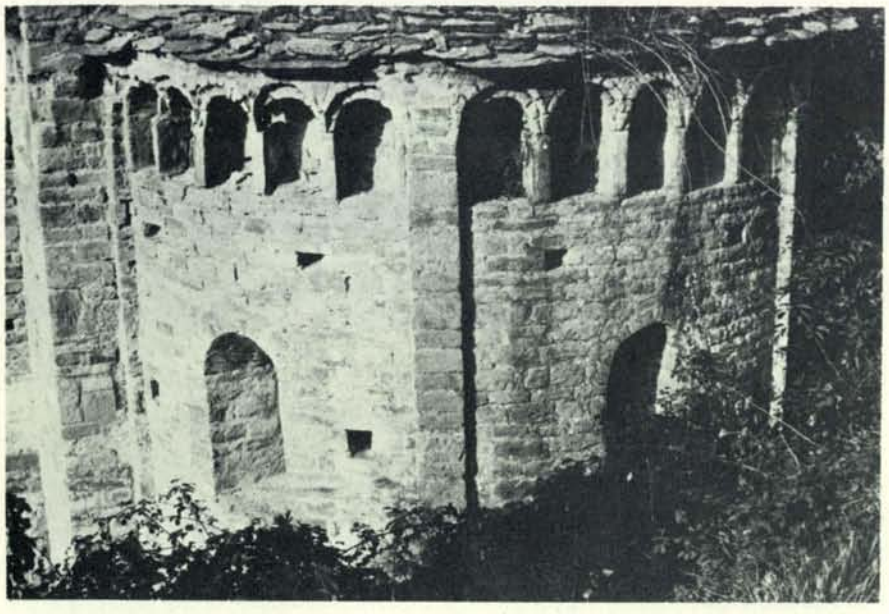

Flors de muntanya

per **Ramon Pujol i Alsina**

S'ha fet ja el concurs de diapositives de flors de muntanya, corresponent al V Prem «Dr. Pius Font i Quer», convocat en el XXXIX Saló de Fotografia (organització a cura de les nostres seccions de Muntanya i Fotografia).

En l'aportació d'enguany, si bé ha estat lleugerament inferior a la de l'any 1971 (enguany 15 col·leccions, i el 1971, 17 col·leccions), en canvi el nivell general de qualitat fotogràfica i botànica ha estat força superior, tant, que la tasca del jurat per a l'adjudicació dels premis fou llarga i no gaire fàcil. Després de fer diverses passades de les diapositives, vam separar com a finalistes les col·leccions 223, 224, 230, 283, 285 i 297, i va caldre establir una puntuació per a cada una de les diapositives de cada col·lecció, a fi de matisar al màxim la qualificació. Les col·leccions 224, 230 i 285, foren les afavorides respectivament amb el Premi «Font i Quer», i el primer i el segon accèssits. Obertes les pliques, els premis corresponguereu als senyors Josep Aspacs i Colomer, Josep M. Sala i Albareda i Armand Prats i Pujol.

Pel fet d'haver estat finalistes en la qualificació, creiem que es mereixen que els esmentem, els noms dels autors de les col·leccions 223, 283 i 297, i que segons la guia del Saló, són els senyors Lluís Puntís i Pujol, Jaume Morera i Font, i Josep M. Colomer i Torrent.

Per a tots els participants al V Premi «Font i Quer» la nostra felicitació ben sincera, i comunicar-los el nostre desig que la seva col·laboració entusiasta no manqui a les properes convocatòries. Com a comentari final puc dir que hem vist amb gran satisfacció, que la majoria de concursants, en prendre les fotografies, ja no busquen tan sols de fer una bella diapositiva ajustada de llum i de composició, sinó que s'esforcen a fer també un document fidel de la flor, on s'aprecïi ben clarament la totalitat de la planta, i el seu hàbitat.

I ara anem a comentar les nostres flors d'avui:

Rhododendron Ferrugineum. Ericàcia. Noms vulgars: nerets, gavet, boixerica, boix de la Mare de Déu. Bell arbust de 30 a 80 cm d'alçada, de tija glabra, tortuosa, ramificada des de la base, i formant botja. Fulles ovades o elíptico - lanceolades, atenuades pels dos caps, curtament peciolades, d'un verd molt intens per sobre, i verd blanquinós o bé de to rovellat per sota. Flors vermelles, en nombre de 4-8, en corimbes terminals. (Rarament hi ha nerets amb flors blanques. Tanmateix, en tenim un de localitzat prop del refugi d'Ull de Ter, que cada any en fa.) La corolla en forma de petit embut presenta cinc divisions ovals, i obertes cap enfora. El tub en la corolla és una mica pelut en el seu interior. Tota la corolla està esquitxada de petits tubercles glandulosos, i a l'exterior hi té taquetes com de rovell. Prefereix els terrenys silícics, i es troba correntment en el límit entre la flora subalpina i l'alpina, ja sigui en el bosc, en els alts pasturatges o en els roquissers. El dibuix correspon a un exemplar primicer collit a començaments de juny, prop de la font del Saüc, camí d'Ull de Ter.

Els nerets són la més bella ornamentació del nostre Pirineu. Cal pu-

Helleborus Viridis. Ranunculàcia. Noms vulgars: marxívol, manxiulot, baladre. Tronc anual de 30 a 50 cm, poc ramificat, pauciflor (inflorescència amb poques flors), flors verdoses. Fulles 1-2 radicals (a l'hivern són destruïdes) llargament peciolades, de 9-11 segments oblongs o lanceolats, doblement dentades. És planta tòxica. Floreix des de darrers de febrer fins a juliol en els llocs obacs i frescals de les nostres muntanyes (des dels 400 als 1500 m, aprox.). Té predilecció pels terrenys calcaris. El dibuix correspon a un exemplar collit prop del refugi Lluís Estasen (Pedraforca), cap a finals de maig.

jar a Ull de Ter, a la darreria de juny, o a primers de juliol per a contemplar-ne la gran florida. Des de la font del Saüc fins gairebé al coll de la Marrana, a cada pas, els nerets us fan la presentalla de les seves floretes gentils. Tota la muntanya s'enjoia amb la vermellor com de flama viva.

Geum Reptans L. Rosàcia. Rizoma amb estolons de 10 a 30 cm, troncs uniflors, fulles basilars pinnatisectes, de segments decreixents cap a la base, i el terminal trilobat i més gran; flors d'un groc viu, solitàries, molt grans, gairebé sempre de 6 pètals. Es troba en els pasturatges i en les roques de tota la carenada pirinenca. Comença la floració a mitjan juny, i acaba a començaments d'agost. És una flor bellíssima. El dibuix correspon a un exemplar collit al coll de la Marrana, a finals de juny.

CRÒNICA DEL CENTRE

Comissió d'Educació Cívica

A mitjans del passat desembre, i amb l'ajuda volenterosa d'alguns socis de l'entitat, es va acabar la distribució dels 5.000 exemplars del cartell, editat en dos formats, sobre la defensa del paisatge i de la naturalesa, la fotografia del qual reproduïem a la portada del nostre número 670, cartell que ha obtingut una gran ressonància a causa de la seva finalitat i de la seva acurada presentació.

Una comissió oficial esportiva de Madrid, en la qual figurava un soci del Centre, en fou portadora d'uns exemplars a Moscou, i un súbdit suec que va visitar el Centre en va sol·licitar uns exemplars amb destinació al seu país.

Per a coneixement dels socis, indiquem que el tiratge del cartell ha estat distribuït entre els organismes i els establiments següents: entitats excursionistes de Catalunya, incloent-hi el Rosselló, Andorra i el País Valencià, amb els refugis corresponents; diputacions i ajuntaments de Catalunya i diputació de València; federacions regionals de muntanya; escoles; ermites i albergs de muntanya; hotels, fondes i restaurants; entitats i particulars diversos; botigues d'esports i armeries; llibreries; gasolineres; autobusos de Barcelona.

Convé destacar l'interès pel cartell que han demostrat algunes escoles, el qual s'ha atès com cal i constitueix un punt a tenir present de cara a una actuació futura.

Finalment, importa precisar que la quantitat de cartells impresos és de 5.000 en lloc de 1.250, tal com per error indicàvem en el nostre comentari del nostre número de desembre. Així mateix, en aquest comentari, a la columna central, on deia «un representant comarcal del Centre», havia de dir, en realitat, «un representant d'un centre excursionista comarcal».

Secció de Cinema Amateur

La Secció de Cinema Amateur del Centre ha organitzat el XVI Certamen de Films Amateurs d'excursions i reportatges i la VI Competició fílmica per a socis del C.E.C.

Atrets pels títols i autors anunciats, hem assistit a una de les projeccions de classificació, on hem pogut veure, entre d'altres, uns interessants reportatges dels nostres consocis Joan Capdevila i Josep-Jordi Queraltó, dins la competició per a socis del Centre.

Comentarem amb preferència l'obra **L'homenatge,** de Joan Capdevila, per l'interès del seu tema, ben actual: la figura del mestre Pau Casals, fa poc desaparegut. És una pel·lícula en color, dedicada al mestre, i filmada la diada de l'estrena del seu oratori per a cor, solistes i orquestra, **El Pessebre,** que va tenir lloc a Sant Miquel de Cuixà, l'onze de setembre del 1966. Ens mostra, principalment, l'assaig a la mateixa nau de l'església; amb unes imatges emotives podem veure encara el mestre Casals dirigir amb energia assaigs i concert, i ens fa viure amb uns excel·lents plans i la veu del mestre, la figura de l'universal violoncel·lista català. La durada d'aquesta pel·lícula, filmada en 16 mm, és de 25 minuts.

Un altre film ben realitzat, fruit de la col·laboració de Joan Capdevila i Josep-Jordi Queraltó, fou **Creuer a Islàndia.** Amb una bona fotografia i una reeixida combinació de so i imatge, ens transporta al llunyà món d'aquella illa nòrdica i de les poc conegudes illes Feroe, captades amb el seu paisatge característic i amb uns comentaris encertats.

Aquest film, filmat en super 8 mm, té una durada de 18 minuts.

Cap al Grossglockner és un film de Josep-Jordi Queraltó, fruit d'un viatge a les muntanyes de Baviera i Àustria, on el cim més alt d'aquest darrer país és entrevist entre boires amb belles imatges difícils de captar per les males condicions del temps. Molt ben ambientats les típiques poblacions i el paisatge, amb música del país i uns expressius comentaris. Filmat en super 8 mm, té una durada de 18 minuts.

D'entre els altres títols dels films d'aquesta sessió creiem que cal destacar **Sant Bartomeu,** inspirat en la festa major de Sitges, amb escenes i fons musicals de les típiques gralles de les festes d'aquesta població i d'altres del Penedès, i **Vacances pagades,** visió del paisatge i de les esglésies romàniques de la vall de Boí, amb una música de fons certament inadequada. Segons els títols respectius i les referències que en tenim dels amics de la Secció de Cinema Amateur, la resta de les pel·lícules del certamen tenien una tònica semblant. Per això voldríem insistir sobre el gran interès que poden tenir els films d'aquesta mena des del punt de vista de coneixement del país per a l'excursionisme en general. Creiem que valdria la pena, doncs, que després d'una selecció prèvia per part del jurat classificador, aquests films fossin exhibits en sessions de divulgació dins els actes normals que, destinats als socis, es duen a terme a la sala d'actes del Centre.

Administració de «Muntanya»

Com ja vam anunciar, i a causa dels augments soferts, a partir d'aquest número de febrer del 1974 el preu de la subscripció passa a ésser de 195 pessetes anuals, i de 225 pessetes anuals per a l'estranger. El preu de venda al públic queda fixat en 35 pessetes exemplar. Recordem que el pagament a Barcelona ciutat es fa per rebut a domicili, i fora de Barcelona contra reembossament. De les subscripcions a l'estranger, esperem rebre'n l'import per mitjà d'un xec bancari. L'administració de «Muntanya» informa als seus subscriptors que el cobrament de l'anualitat del 1973 es farà, amb un cert retard, a l'abril del 1974, a fi de normalitzar la subscripció de l'any 1974 a finals d'any, i demana, alhora, que se la vulgui excusar d'aquesta petita anomalia.

Redacció de «Muntanya»

A causa de les seves activitats particulars, ens veiem privats de la col·laboració de la secretària de la revista, senyoreta Trinitat Capmany, que amb el seu entusiasme ha format part de l'equip de «Muntanya» d'aquests darrers tres

anys, tasca que li agraïm amb tota sinceritat. D'ara endavant comptarem per aquestes funcions amb la collaboració d'Anna Borbonet, així com, per a l'Arxiu, amb la de Francesc Álvarez.

Aprofitant aquests petits canvis, fem una crida a aquells socis que, interessats en la tasca de la revista, continuadora de l'anomenat «Butlletí del Centre», vulguin collaborar d'alguna manera en les diverses feines (administració, redacció, etc.) que comporta la confecció i l'esforçada continuïtat de la revista «Muntanya».

Exemplars exhaurits de la nostra revista

La Redacció de «Muntanya» agrairia molt als socis del Centre i als seus subscriptors que, en el cas que es volguessin desprendre d'algun número endarrerit de la revista «Montaña», es posessin en contacte amb la secretaria de la revista. Demanem aquesta collaboració perquè estem pendents de completar dues collleccions de «Montaña» destinades a uns estudis, i alhora poder servir unes comandes d'aquesta collecció a diverses biblioteques interessades. Notifiquem també que estan exhaurits alguns números de l'actual «Muntanya».

Podem oferir a canvi altres exemplars a fi de completar volums, o bé fer efectiu el seu import a preu de venda de l'Arxiu.

Els números exhaurits són els següents:

«Montaña»

1948-1949. Anys I-II. Vol. 1.
Números: 2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12. Índexs.
1950-1951. Anys III-IV. Vol. 2.
Números: 13-14-15-16. Índexs.
1952-1953. Anys V-VI. Vol. 3.
Números: 17-18-19-20-23-26-28.
1956-1957. Anys IX-X. Vol. 5.
Números: 46-47. Índexs.
1958-1959. Anys XI-XII. Vol. 6.
Números: 53-59-60-61-62-63.
1960-1961. Anys XIII-XIV. Vol. 7.
Números: 65-68. Índexs.
1962-1963. Anys XV-XVI. Vol. 8.
Índexs.
1964-1965. Anys XVII-XVIII. Vol. 9.
Número: 89. Índexs.

«Muntanya»

1970-1971. Anys XCIV-XCV. Vol. 83.
Número: 652.
1972-1973. Anys XCVI-XCVII. Vol. 84.
Números: 660-661.

Tenim molt d'interès pels índexs que ens falten de la revista «Montaña» que hem indicat en aquesta relació. Si no els podem obtenir d'algú que se'n vulgui desprendre ens acontentaríem traient-ne una fotocòpia de qui ens els volgués deixar, i els hi tornaríem tot seguit.

crònica

Activitat de la Societat Catalana de Geografia: Any de l'Atlas Temàtic de Catalunya

La Societat Catalana de Geografia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, va iniciar el curs 1973-1974 amb un programa de treball on posa de manifest, una vegada més, la constància de la seva activitat que creiem que hauria d'ésser més coneguda i corresposta per part del Centre i d'altres entitats excursionistes, per a les quals la geografia de Catalunya, en tots els seus aspectes i problemes, caldria que fos un tema veritablement important.

Aquest curs 1973-1974 està dedicat principalment a la preparació d'un Atlas Temàtic de Catalunya, projecte que ja fou presentat a finals de curs passat pel professor Joan Vilà i Valentí. S'ha previst una sessió científica al mes, al lloc habitual (Palau Dalmases, carrer Montcada, 20) i sobre diversos aspectes d'aquest futur Atlas: medi físic, clima, població, món rural, indústria, ciutat, etc.

Remarquem l'interès d'aquestes ponències de cara a la seva divulgació i a la cooperació que mereix, a fi que sigui una realitat l'edició del projectat Atlas.

També es va iniciar, al mes d'octubre, un curs monogràfic sobre Geografia urbana de Barcelona, dirigit pel professor Pau Vila, amb la collaboració del professor Lluís Casasses.

Expedició Atlas-Sahara

Al seu temps vam rebre el projecte d'expedició organitzada per membres del Club Excursionista de Gràcia, Centre Excursionista Pirenaic de Barcelona i Agrupació Científico-Excursionista de Mataró, que tenia com a objectiu les terres de l'Atlas i Sahara. Avui ja podem donar resultats concrets de l'expedició que ha estat duta a terme durant els mesos de setembre, octubre i novembre del 1973.

Es tracta, en conjunt, d'un viatge alpinístic i fotogràfic pels massissos de les serralades del nord d'Àfrica i de l'interior del desert de Sahara.

L'expedició, d'una durada de gairebé tres mesos, ha comprès diverses fases:

De Barcelona al Marroc, i exploració de la serralada de l'Atlas.

Del Marroc a Alger, i exploració del massís de les Kabylies.

Continuació cap a Tamanrasset, exploració del massís del Hoggar, i finalment estudi i igualment exploració del massís del Tassili n'Agger, i retorn a Barcelona a través del Sahara i Marroc.

El vehicle utilitzat pel viatge ha estat un Land-Rover, equipat especialment per a aquesta expedició. Cal remarcar que els massissos de les Kabylies (al nord d'Algèria) i el Tassili n'Agger no havien estat explorats per cap expedició del país.

Els expedicionaris eren membres de tres entitats diferents, i portaven com a cap d'expedició Francesc Sàbat, del Club Excursionista de Gràcia. Com a assessor tècnic, Manuel Punsola, de l'Agrupació Científico-Excursionista de Mataró, i per als treballs fotogràfics, Jaume Balañà, del Centre Excursionista Pirenaic. Joan Barat, també del C.E.P., es féu càrrec del material i vehicle. L'administració i intendència van ser dutes a terme per Marià Manent del C. E. de Gràcia i Pilar Masferrer de l'A.C.E. de Mataró, respectivament.

L'expedició ha portat a cap l'extensa activitat que havia projectat i podem informar que la redacció de «Muntanya» va rebre notícies directes dels seus components des del Hoggar, comunicant que s'havia atacat el cim verge del Tarnasuk i s'havia aconseguit la seva primera ascensió per l'aresta nord, després de difícil escalada. Esperem que pròximament podrem donar més informació per mitjà dels mateixos membres de l'expedició.

Difícil escalada a les Roques de Benet

A la comarca de la Terra Alta, a l'extrem sud de Catalunya, al massís dels Ports de Beseit-Tortosa, al vessant d'Horta de Sant Joan, s'aixequen les Roques de Benet, conjunt de grans penyals amb verticals parets que són, cada vegada més, objecte de difícils escalades.

Recentment s'ha dut a terme la primera escalada absoluta per la cara est de l'agulla G.E.D.E. d'aquestes Roques. Aquesta escalada, de prop de dos cents metres de via vertical, va ésser possible per la tasca persistent d'uns quants dies a fi d'equipar la paret amb més de cent metres de cordes fixes, i utilitzant uns setanta pitons. Foren usades les més modernes tècniques d'escalada: baixadors mecànics i autoassegurança de rappel. La via ha estat catalogada pels seus primers conqueridors com M.D. (grau: molt difícil).

Aquesta primera ascensió fou realitzada el passat novembre per Josep Manuel Càncer i Velasco, del S.A.M.E., de la Unió Excursionista de Catalunya, i per Jordi Colomer i Gallego, del Club Excursionista de Gràcia.

Neus de França. Promoció de les estacions hivernals franceses

Durant el passat mes de novembre, com és habitual a l'inici de cada temporada hivernal, els Serveis Oficials del Turisme Francès a Barcelona, amb la col·laboració de la Direcció d'«El Corte Inglés», van fer la presentació de les Neus de França, on foren convidats els medis informatius i agències de viatges de Barcelona, així com les principals entitats excursionistes. El Centre Excursionista hi fou representat principalment per uns quants membres de les Seccions d'Esquí i de Muntanya i també pel director de la revista «Muntanya».

En aquesta reunió foren explicades als assistents les noves millores per a les estades i llicències, que tenen validesa i serveixen per a un grup d'estacions indistintament, cosa que els permetrà de conèixer altres pistes i paratges. Aquests conjunts funcionen ja a les estacions dels Alps, Pirineu i Massís Central.

Com a novetat, encara que de caràcter comercial, s'ha previst per a la primera setmana de l'any un desplaçament a Chamonix amb un «tren blanc», a fi de gaudir de la neu d'aquelles famoses pistes en aquestes diades.

El senyor Terzano, delegat del Turisme Francès a Barcelona, donà tota mena d'explicacions sobre l'esquí a França i presentà la delegació d'«Union Ski France», amb representants de diverses estacions d'esquí franceses, els quals exposaren un complet programa de promoció per a tots aquells esquiadors que vulguin practicar aquest esport a França. Són més de setanta-sis les estacions que hi funcionen actualment.

També van intervenir en aquesta sessió, a més del senyor Terzano, d'altres bons amics del Centre: el senyor Janel pel Pirineu Central i el senyor Soler, representant de Font-Romeu, que amb la seva habitual amabilitat es dirigí en català als assistents oferint els serveis de les properes estacions del Pirineu Oriental agrupades com a «Confederation de la neige catalane».

Com a complement d'aquesta reunió per a promoure l'esquí a França, es celebrà al cinema Loreto una vetllada cinematogràfica dedicada als aficionats de l'esquí en general. Va ésser presentada pels senyors Terzano i Soler; i en un ambient amable i amb el local ple a vessar, es projectaren tres documentals sobre la neu i l'esquí. Foren un curt-metratge de tècnica moderna sobre l'estació de La Flaine, als Alps, amb un espectacular ballet realitzat per monitors d'esquí. Un altre fou un curt-metratge documental amb una novetat relacionada amb els esports de neu: curses d'automòbils per pistes de neu i glaç a Chamonix, certament molt pintoresques i esbojarrades.

Finalment es passà el llarg-metratge documental **50 anys d'esquí al món.** El film està muntat per Marcel Ichac, conegut alpinista-esquiador i cineasta, i realitzat a base del seu arxiu particular. Exposa l'apassionant història de l'evolució de l'esquí des del pur amateurisme, ascensions i travessies amb esquís, fins a les modernes i diferents tècniques, així com campionats a escala mundial, amb les seves principals figures, sobretot les més representatives per a França. Comença la part històrica d'aquest documental amb imatges en blanc i negre, i belles vistes del massís del Montblanc, amb escenes de travessies d'esquí de muntanya a la primavera. Segueixen, ja en color, uns espectaculars moments de campionats alpins de diverses modalitats, i acaba amb unes escenes de les Olimpíades Blanques a diferents països. Pel·lícula dinàmica, de color ben aconseguit, que va ésser molt ben acollida per l'entusiasta concurrència.

XVII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos a Santa Coloma de Queralt

Ens plau informar de la celebració, el passat octubre, de la XVII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos que va tenir lloc a la vila de Santa Coloma de Queralt. Amb una nodrida assistència de participants vinguts dels més allunyats indrets de les nostres comarques i ciu-

tats, es van desenvolupar els diversos actes programats. Foren prop d'una vintena els treballs que, resumits, van ser donats a conèixer a l'acte acadèmic, en el transcurs del qual foren llegides les comunicacions. Tant aquestes com les sis ponències presentades foren d'un gran interès pel fet d'ésser un estudi de la vida i la rodalia de Santa Coloma de Queralt, tema central de l'Assemblea, amb els diversos aspectes de la història, filologia, patrimoni artístic, delimitació comarcal, etc., com és propi d'aquestes reunions d'estudiosos.

Va presidir l'Assemblea el senyor Joan Ainaud de Lasarte, director general dels Museus d'Art de Barcelona. És impossible donar aquí una relació completa dels autors i els temes exposats en les comunicacions i ponències, però no podem passar per alt la participació a l'Assemblea de dos consocis del Centre que presentaren dues interessants comunicacions: Joan F. Cabestany, que féu un estudi sobre «Santa Coloma de Queralt i la seva rodalia», i Josep Iglésies, que exposà el tema de força interès polèmic: «L'ajust de la rodalia de Santa Coloma de Queralt dins la divisió comarcal catalana».

Els assembleistes i simpatitzants de la XVII Assemblea Intercomarcal foren rebuts a la Casa de la Vila amb una recepció oficial oferta per les autoritats i representants locals. Igualment es va organitzar una visita als llocs d'interès artístic i monumental de la vila, i el tradicional dinar de germanor va cloure aquesta Assemblea amb el bon record per a tots els assistents de l'acolliment rebut de la simpàtica població de Santa Coloma.

Aquestes Assemblees Intercomarcals no tenen caràcter fix, però podem avançar com a data gairebé segura de la propera el 5 de maig del 1974, amb seu a la vila de l'Espluga de Francolí, a la Conca de Barberà. Només ens resta remarcar el gran interès d'aquests estudis centrats, de manera itinerant, en diferents punts comarcals del nostre país, ja que ens ofereixen una font d'informació i de coneixements a través d'uns investigadors locals i ens posa en contacte amb uns problemes comarcals tantes vegades deconeguts dels barcelonins.

bibliografia

Bergwelt Spaniens. — Agustin und M.ª Antonia Jolis. 178 pàgs. 19 mapes parcials. 7 croquis. 115 itineraris. Editorial J. Fink Verlag. Stuttgart. 1973.

De bell nou, Agustí i Maria Antònia Jolis planten un novell arbre en el frondós bosc bibliogràfic de la seva extensa sèrie de guies i llibres de muntanya, aquesta vegada en les llunyanes terres alemanyes, sota l'epígraf **Bergwelt Spaniens,** és a dir, «Les muntanyes d'Espanya», volum integrant una col·lecció de guies de muntanya d'Europa, expressament encarregat als nostres amics per la casa editorial esmentada.

Es tracta, doncs, d'una obra original, que haurà de tenir un indubtable ressò en els medis excursionistes germànics, tan nombrosos com competents, i que contribuirà evidentment al coneixement i a la divulgació de les nostres muntanyes.

Després d'un pròleg degut a José A. Odriozola, president de la Federació Espanyola de Muntanyisme, l'obra s'inicia amb un capítol dedicat a una ràpida visió geogràfica dels principals sistemes orogràfics de la Península i a unes breus notes de tipus informatiu, per a entrar tot seguit en la descripció del conjunt d'itineraris dedicat a les serres pre-litorals catalanes: Montserrat i el Montseny.

La part més important de l'obra és, indubtablement, la dedicada al Pirineu, amb més de cinquanta itineraris, que comprenen la regió de Núria, Ull de Ter, el Pedraforca, el Puigpedrós, la Vall Ferrera, el Pallars, la Ribagorça, la Vall d'Aran, la vall de l'Ésser a, amb el Posets i la Maladeta, i les regions d'Ordesa i Panticosa.

Un grup molt nodrit d'itineraris està dedicat a les muntanyes basques i navarreses, en general tan poc conegudes per nosaltres, i també és objecte de detingut estudi el complex conjunt orogràfic dels Picos d'Europa.

El Sistema Central hi és representat per la Serra de Guadarrama, la de Gredos, la Pedriza de Manzanares i Los Galayos. El volum es clou, finalment, amb un breu capítol dedicat a la Sierra Nevada.

L'abundosa cartografia i els croquis panoràmics, dibuixats amb claredat i precisió, ajuden el lector estranger a situar el corresponent itinerari.

La tasca de divulgació de les nostres muntanyes portada a terme per Agustí i M. Antònia Jolis en aquest volum és, doncs, summament important i digna de relleu.

Nota informativa.- En compliment del que disposa l'article 21 de la Llei de Premsa i Impremta vigent, donem nota de la composició de l'actual Junta Directiva del Centre Excursionista de Catalunya:

President, Agustí Bou i Tort; vice-presidents, Francesc Gurri i Serra i Lluís Puntís i Pujol; secretari, Guillem Virgili Rodon; vice-secretari, Frederic Torres Padrís; tresorer, Manuel Soler i Serra; comptador, Pere Figuerola Rusinés; bibliotecari, Modest Montlleó i Espasa; vocals, Josep Abril i Pinell, Josep Casanoves i Garcia, Anna Borbonet i Macià, Hilari Sanz i Gonel, Núria Figueras i Anmella i Antoni Remu i Just.

A més, formen part de la Junta Directiva tots els presidents de Secció o de Comissió i un delegat del Consell de Jovent.

La revista "Muntanya", editada pel Centre Excursionista de Catalunya, es publica sense cap finalitat lucrativa.

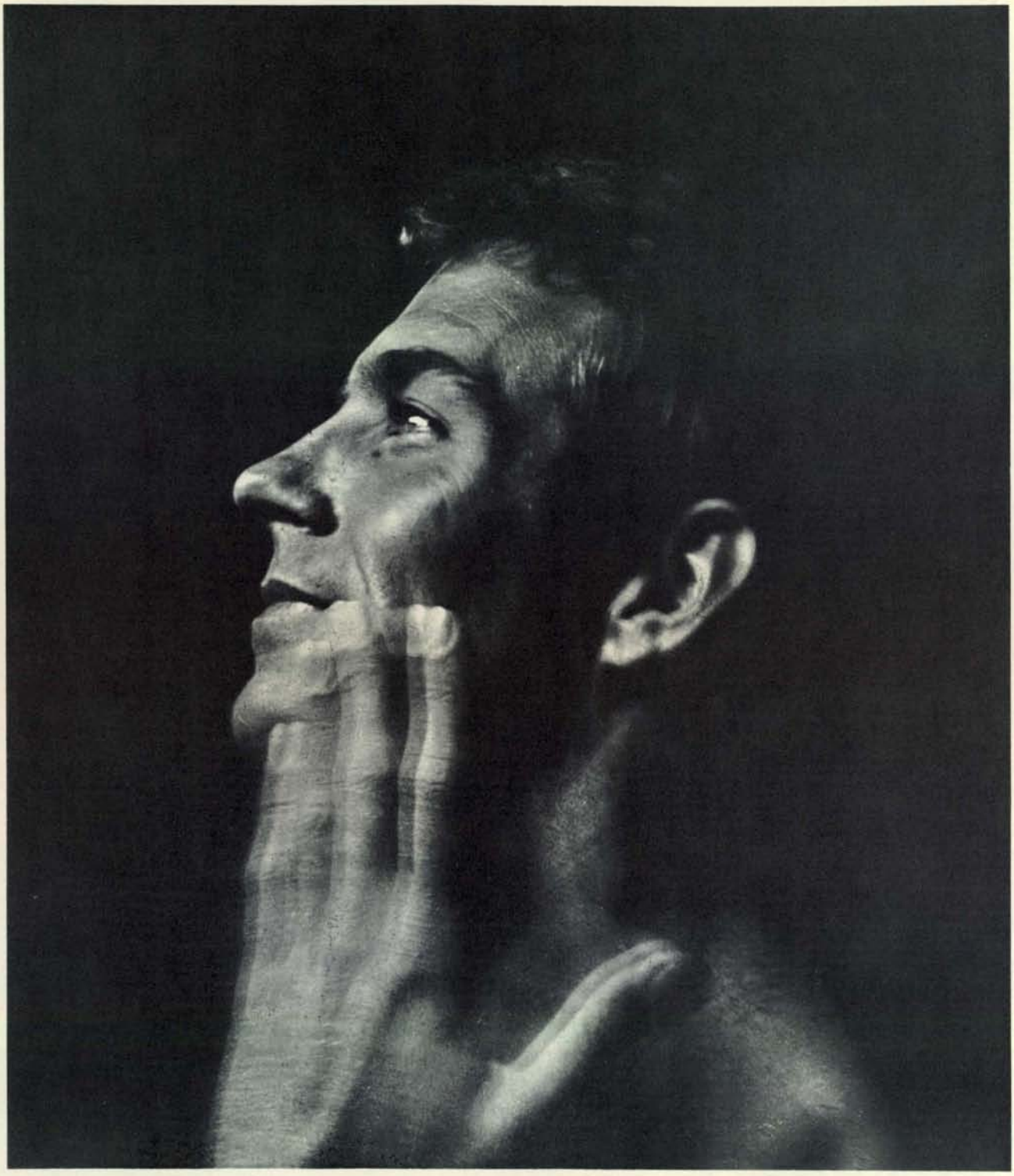

AMB AQUEST GEST...

milions d'homes de tot el món comencen
cada dia llur jornada.
Un massatge fort i baronívol de FLOID
després d'afaitar-vos us evitarà tota irritació
cutània i prepararà la vostra pell
per a l'afaitada de l'endemà.
Amb l'ús habitual de FLOID AFTER-SHAVE
l'home d'avui reprèn la lluita diària,
optimista i ben disposat.

Useu, també, Aigua de Colònia FLOID.
Fresca, baronívola... excitant.

Floïd

HAUGRON CIENTIFICAL, S. A. New York / London / Paris / Barcelona

· PIJOAN · *estudio baqués*

descens de campions

FREYRIE

VdeV

MOSSANT

ESTUDI SANTA EULALIA.—

SANTA EULALIA

ESPORTS

PASSEIG DE GRACIA, 93

BARCELONA - 8

Cafè amb llet exprés (en sobre) ... i a córrer!

cafè amb llet *EXPRÉS*

Saula®

solament en qualitat extra

El cafè amb llet exprés SAULA, presentat en sobres individuals hermèticament tancats, és la solució ideal per a preparar, d'una manera fàcil i ràpida, un deliciós cafè amb llet... en excursions, acampades, esports, etc. Conserva totes les substàncies nutritives de la llet (proteïnes, grasses, lactosa) i amb un gust de cafè de la més exquisida aroma.

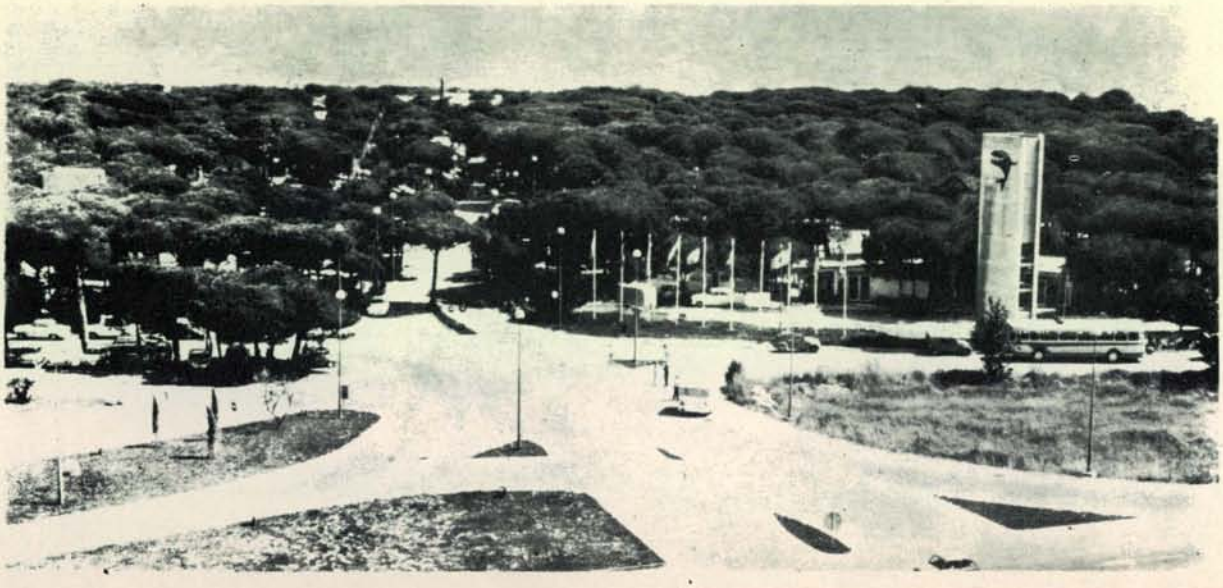

"la ballena alegre"

Camping

La Ballena Alegre

A 9 minuts de Barcelona per l'autopista de Castelldefels, el camping "LA BALLENA ALEGRE", us convida a acampar als seus boscos frondosos i a banyar-vos a les transparents aigües mediterrànies.

Així mateix i per a comoditat dels nostres clients hem instal.lat a l'interior del recinte del camping els serveis complets de bar, restaurant, serveis sanitaris, supermercat, dutxes, lavabos, assistència mèdica, parc infantil, zona esportiva, bugada i planxa i el sector comercial on podreu adquirir tots aquells articles que vulgueu.

CENTRE EXCURSIONISTA de CATALUNYA

• CLUB ALPI CATALA •

Presenta:

Cicle de Projeccions d'Alpinisme Internacional

Dia 22 A les 22,15 en el CLUB HELENA, Ros de Olano, 6.

"EXPEDICIO ESPANYOLA A L'HIMALAIA"

amb absoluta primícia i presentat per el Sr. Salvador Rivas, Director Tècnic d'aquesta expedició castellana a la Serralada de l'Himalaia, i que efectuà un intent gairebé reeixit d'ascensió al MANASLU (8.125 m.).

Mes de Març

Dia 14 A les 22,15 en el CLUB HELENA, Ros de Olano, 6.

"EXPEDICIÓ ESPANYOLA A L'HINDU-KUSH"

per primera vegada a Barcelona, projecció oficial d'aquesta expedició realitzada el passat estiu de 1973 per membres del C.E.C. de BAGES de Manresa, i que aconseguí l'ascensió al TIRICH-MIR (7.707 m.) junt amb altres ascensions, constituint en conjunt un nou èxit del nostre alpinisme. La projecció serà presentada pel Sr. Josep Mª Montfort (Cap de l'expedició) i Antoni Bahi (Director Tècnic).

MUNTANYA Editada pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.
Reflex de totes les activitats i tots els aspectes de la muntanya i l'excursionisme.

Si encara no sou subscriptor de MUNTANYA, retalleu i envieu aquest butlletí i rebreu puntualment la revista al vostre domicili.

Si ja en sou, doneu-lo a un amic que s'interessi per l'excursionisme i segur que us ho agrairà.

Nom .....

carrer ..... núm. ..... pis .....

població .....
(districte postal)

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir del núm. , amb la quota anual de 135 pessetes.

Cobrament:

☐ gir postal

☐ reembossament

☐ compte corrent

Signatura

d'EL CASERIO, me'n fio!

Per això
és el primer formatge
en porcions
d'Espanya

Pes en origen: 170 grams

EL CASERIO

La revista **MUNTANYA,** editada pel Centre Excursionista de Catalunya, ha guanyat una nova etapa de superació, tant per la presentació com pel contingut, com a fruit dels esforços d'un treball d'equip.

Ara, **MUNTANYA,** demana la col.laboració dels seus lectors per a una nova etapa d'expansió, perquè aconsegueixi tota la difusió que es mereix.

Franqueig

TARGETA POSTAL

Revista MUNTANYA
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Paradís, 10
BARCELONA (2)

Molts excursionistes no llegeixen MUNTANYA perquè no la coneixen.

Parleu-vos de MUNTANYA i feu-los-la conèixer.

Retalleu aquest butlletí i doneu-los-el perquè se subscriguin a MUNTANYA

la qualitat dels nostres clients determina la qualitat dels nostres productes

esports esplai

articles d'esport
per a clients
de qualitat

c. del pi nº 16, barcelona-2
tels. 231.64.34 221.28.57

Alpinismus International

Lufthansa

Una travessia amb trineus arrossegats per gossos a l'Artic canadenc.

Dotze alpinistes arriben al cim.
Al 26 Noshaq 7492 m.

Sis alpinistes
han aconseguit el cim.
Al 17 Mac Kinley 6187 m.

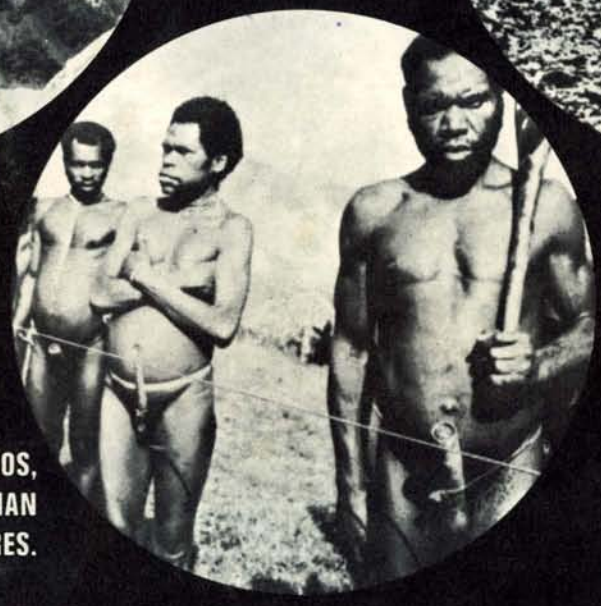

Nova Guinea Indonesia.
Una exploració a l'edat de pedra.

descoberta de les muntanyes de la terra

MES DE 1.300 ITALIANS, FRANCESOS, SUISSOS, AUSTRIACS, ALEMANYS, HAN VIST TOT EL MON AMB NOSALTRES.

Alpinismus International

Beppe Tenti

Via G. F. Re 78
10146 Torino (Italie)
Tel. 79 30 23

Informació:
CARLES BALAGUER
Calabria, 152
Tel. 224 71 87
Barcelona-15

29 de gener 74 - 21 de febrer 74
Al 12 Aconcagua m 6959 - Argentina

5 de març 74 - 21 de març 74
Al 9 Tasjuaq - Canadà
(Trekking sobre trineus arrossegats per gossos)

27 de març 74 - 18 d'abril 74
Al 31 Yanoama - Amazònia
(Trekking en barca pel riu Orinoco)

30 de març 74 - 21 d'abril 74
Al 2 Khumbu Himal Everest - Nepal
(Trekking al campament base de l'Everest)
Al 3 Kaly Gandako Valley - Nepal (Trekking)

18 de maig 74 - 26 de maig 74
Al 4 Demavend m 5681 - Iran
(Ascensió al cim i visita ciutats perses)

2 de juny 74 - 23 de juny 74
A l'11 Perú
(Trekking a cavall; en barca i automòbil a través de l'antiga civilització pre-colombina)

7 de juliol 74 - 30 de juliol 74
Al 14 West Irian - Nova Guinea Indonèsica
(Trekking a l'edat de pedra)

3 d'agost 74 - 27 d'octubre 74
(Trekking en una regió de l'Himalaia (encara no determinada) o bé a l'Africa Equatorial de l'Est)

5 d'octubre 74 - 27 d'octubre 74
5 d'octubre 74 - 3 de novembre 74
Al 2 Khumbu Himal Everest - Nepal
(Trekking)
Al 3 Kaly Gandako Valley - Nepal
(Trekking)

1 de novembre 74 - 17 de novembre 74
Al 32 Gran Erg - Sahara
(Trekking amb camells)

21 de desembre 74 - 30 de desembre 74
21 de desembre 74 - 6 de gener 75
21 de desembre 74 - 5 de gener 75
Al 6 Ruwenzori m 5123 - Uganda
(Ascensió al cim)
Al 7 Kènia m 5199 - Kènia
(Ascensió al cim)
Al 8 Kilidmanjaro m 5890 - Tanzània
(Ascensió al cim)
Al 15 Lantang - Nepal (Trekking)